



Избери смелостта!

Програма на Зелено движение за избори юни 2024



Съдържание:

- I. Околна среда: животът зависи от природата**
- II. Енергетика, която работи за хората**
- III. Икономика, която работи за всички**
- IV. Здраве и социална грижа**
- V. Социално включване**
- VI. Правова държава и правосъдна реформа**
- VII. Човешки права, демокрация и свобода на словото**
- VIII. Качествено образование**
- IX. Транспорт и регионално развитие**
- X. Градска среда**
- XI. Култура и медии**
- XII. Туризм: да предоставим съхранена, чиста и красива природа на туристите**
- XIII. Националната сигурност**
- XIV. Европейски съюз на бъдещето**

“Зелено движение” е европейска партия, която защитава природата, демократичното представителство на гражданите в управлението, работи в защита на слабите членове на обществото и в защита на правата на всички хора. Ние сме част от Европейската зелена партия и работим България да бъде достоен член на ЕС, като защитава чрез представителите си в институциите на Съюза неговите европейски ценности: зачитане на човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, правовата държава, както и зачитането на правата на човека, включително правата на лицата, които принадлежат към малцинствени групи.

Нашата политическа мисия е да работим за осъществяване в България на целите на ЕС: мир, благоденствие на европейските народи, изграждане на пространство на свобода, сигурност и правосъдие без вътрешни граници, устойчиво развитие на Европа, основаващо се на балансиран икономически растеж и ценова стабилност, силно конкурентна социална пазарна икономика, която има за цел пълна работна заетост и социален прогрес, както и високо равнище на защита и подобряване на качеството на околната среда.

I. Околна среда: животът зависи от природата

Разбирането, че природните ценности – въздухът, който дишаме, водата, която пием, храната, която ядем и всички други ресурси под и над земната повърхност, от които зависи не само начинът ни на живот, но и самият ни живот, е в основата на нашата концепция за устойчиво развитие. Правото на безопасна, чиста и здравословна околна среда е основно човешко право.

Визия

Европейският зелен пакт е планът за действие на ЕС за постигане на климатична неутралност до 2050 г. Той отваря пространство за привличане на публични и частни инвестиции, за трансфер на технологии и експертиза, както и за законодателни промени, които могат да доведат до трансформация в посока високоефективна нулевоуглеродна икономика и природосъобразни решения, едновременно преодолявайки и други проблеми като замърсяването на околната среда.

Европейският зелен пакт ще допринесе за подобряване на благосъстоянието и здравето на гражданите и идните поколения в България, като осигури:

- чист въздух, чиста вода, здрави почви и биологично разнообразие;
- енергийно ефективни санирани сгради;
- здравословна храна на достъпни цени;
- по-чиста енергия и авангардни иновации в областта на чистите технологии;
- по-трайни продукти, които могат да бъдат ремонтирани, рециклирани и повторно използвани;
- ориентирани към бъдещето работни места и обучение за нужните умения, необходими за зеления преход.

Опазването на природата и осигуряването на здравословна околна среда е основен приоритет на „Зелено движение“. Въпреки големият брой закони и разпоредби и относителното им хармонизиране с международното законодателство съществуват редица пропуски. Този факт в съчетание с липсата на политическа воля и на действащи институции за контрол, както и повсеместната корупция водят до безнаказано влошаване и унищожаване на природата и безвъзвратна загуба на уникални природни ландшафти и ресурси, които няма да съществуват за бъдещите поколения.

Като споделяме основните принципи и ценности на партиите от зеленото семейство по света в контекста на целите за устойчиво развитие и на Европейския зелен пакт, ние работим за:

- подобряване и налагане на законодателство, което гарантира защита на природата и здравословна околна среда с некомпрометиран ресурс за бъдещите поколения;
- пълна реформа на Министерството на околната среда и водите и превръщането му в институция, реално защитаваща природата: провеждане на конкурси със строги изисквания за тематично образование по ресорни дирекции, ежегодна атестация на служителите, специализирани обучения за експертните длъжности и приемане на актуализиран Устройствен правилник на МОСВ;
- въвеждане на независими процедури по Оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС), Екологична оценка (ЕО) и Оценка за съвместимостта (ОС), при която инвеститорът не плаща директно на експертите, които оценяват неговия проект;
- преглед и осъвременяване на санкциите и глобите за нарушаване на екологичното законодателство, за да се гарантира, че те имат превантивен ефект;
- включване целите за опазване на природата във всички секторни политики: икономика, енергетика, финанси, селско и горско стопанство, транспорт и др.;
- смекчаване на последствията от климатичните промени и вменияване на вицепремиера по климатични политики на контрол по отношение на индикаторите за промяна.

Биоразнообразие, защитени територии, Натура 2000

Изчезването на биологичните видове в световен мащаб сега е от 100 до 1000 пъти по-високо от времето преди появата на човека. Само 20% от горите на Земята са в „добро здраве“, сравнително незасегнати от разрушителни човешки дейности. Голяма част от реките, включително и в България, са замърсени или унищожени от инженерни съоръжения. Голяма част от морското крайбрежие е презастроено с индустриална и туристическа инфраструктура. Дейностите, насочени единствено към бърза печалба, задълбочават проблемите, свързани с промяната в климата и унищожаването на местните култури и поминъци. Драстичното унищожаване на местообитания и изчезването на биологични видове в България, особено през последните 20 години, се дължи основно на недобросъвестни икономически дейности, както и на бездействието на държавата. Но въпреки че е най-бедната страна в ЕС, България е една от страните с най-богато биологично разнообразие в Европа. Над 34% от територията на страната са обявени за защитени зони в НАТУРА 2000, но само 5% са защитени територии. Досегашните правителства не желаят да опазват и управляват ефективно тези територии и позволяват тяхното безогледно разрушаване.

Приоритети за политическо действие в тези области:

- създаване и приемане на Закон за защита на ландшафта;

- създаване на Изпълнителна агенция за защита на природата с отговорност за управление на националните паркове, защитените територии и зони и на Черноморското крайбрежие, както и наблюдение на състоянието на биологичното разнообразие и защитените територии и зони;
- защитените територии да достигнат най-малко 15 % от площта на България до 2030 г., като 10% от тях да бъдат строго защитени територии, като в това число се включи и създаването на нови национални и природни паркове в Западна Стара планина, Родопите, Дунавската равнина и Черноморието;
- създаване на нови защитени морски територии и зони в Черно море, които да достигнат до 1/3 от площта на териториалното море, като от тях поне 10% са морски резервати;
- обявяване на системни и пълни защитни режими, отразяващи заплахите за защитените зони от НАТУРА 2000 и основани на техните природозащитни приоритети, стъпвайки на подхода при консенсусните научни предложения за Кресна и плажовете „Корал“, „Кара дере“ и „Паша дере“;
- създаване на нови защитени територии в НАТУРА 2000 в техните части, изискващи строга или по-строга защита съгласно природозащитните приоритети на зоните.
- възстановяване на най-малко 500 км реки до 2030 г. чрез премахване на изкуствените структури.
- разработване и стартиране на национална програма за изкупуване на частни дюни, степи, влажни зони, гори и други важни местообитания;
- въвеждане на регламент за недопускане на изграждане на инфраструктура, включително за енергия от ВЕИ в терени с идентифицирани важни местообитания.
- създаване на строга система за защита на видове съгласно Директивата за природните местообитания, осигуряване на законова защита на дивите опрашители;
- запазване и увеличаване на публичната собственост в зона “А” на Черноморското крайбрежие.
- спиране на застрояването на морския бряг чрез актуализиране на картите на ценни крайбрежни местообитания като приоритетни горски обитания, степи и дюни, строг контрол на имотите с изтекъл срок на смяна на предназначението с цел “урбанизация” и регистрирането им след този срок отново като горски и земеделски територии;
- създаване на платформа от научни институции, граждани и природозащитни неправителствени организации за организиране и провеждане на реален постоянен научен мониторинг с ежегодни теренни проучвания за състоянието на биоразнообразието в България;
- въвеждане на законова забрана за концесионни дейности в защитените и горските територии.

Хуманно отношение към животните

В 21 век развитието на човешките общества се оценява и по тяхната грижа за домашните, селскостопанските и дивите животни. В българското общество има високо ниво на емпатия и

грижа за животните за разлика от липсващата политика от страна на държавните и местни власти в тази област.

Ние залагаме нова политика за хуманно отношение към животните, която да включва:

- създаване на специализирана дирекция към Дирекция „Национална полиция“ с цел превенция и разследване на престъпленията срещу околната среда и нехуманното отношение към животните;
- подобряване на законодателството и правоприлагането при противодействие на престъпленията срещу околната среда, биоразнообразието и животните;
- развъждането и търговията с животни да се осъществяват само от регистрирани развъдници, които да подлежат на строги изисквания и контрол;
- ревизиране и оптимизиране на работата на БАБХ по отношение на хуманното отношение към животните и на програмите за овладяване на популацията на безстопанствените животни, като мерките да бъдат насочени към премахване на причините за проблема, а не към следствията;
- закриване на зоопарковете, които не отговарят на изискванията на Закона за защита на животните и на европейското законодателство;
- забрана за отглеждане на животни за ценни кожи и за нуждите на козметичната индустрия.

Гори

Горите на България покриват над 1/3 от територията на страната. Те са публично благо и любимо място за отдих, осигуряват чист въздух и чиста питейна вода за хората и са дом за българската флора и фауна. Пазят почвеното ни богатство и са естествена защита от ерозия и наводнения. Източник са освен на дървен материал за редица индустрии и на биомаса за отопление на населението, така и на редица хранителни и лечебни продукти – плодове, гъби, билки.

Горите на България са предимно държавни – около 75% от всички горски територии. За тях обаче се грижат по-малко от 8 000 души. Политическото кадруване, водещо до замяната на специалистите със зависими лица, е основна причина за незаконните сечи, корупцията и злоупотребите при продажбата на дървесина и горски имоти. Предпоставка за политическото кадруване и политическия натиск е и липсата на прозрачност и обществен контрол, както и допускането до разпореждането с държавните ресурси на влиятелни бизнесмени чрез спорни дългосрочни договори, ловни и дърводобивни договори и т.н.. За изсечени от браконьерите гори и изтребен дивеч данни няма – има само за конфискувани стари коли, резачки, каручки и неизвестни количества дървен материал. Знаем за заведени съдебни процедури, но не и за ефективни наказания (т.е. такива, които да предотвратяват рецидивите на горско унищожение). Категорични сме, че повечето от тези проблеми се коренят в значителните несъвършенства на Закона за горите и Закона за лова и опазването на дивеча.

Приоритети за политическо действие:

- основна цел: спиране на незаконните и неустойчиви сечи, вкл. в земеделски земи, като се ангажираме да работим за 100% опазване и защита на вековните първични гори в България и 20% увеличение на горите до 2050 г.;

- създаване на единна държавна агенция по горите на пряко подчинение на МС и на обществени бордове към трите ѝ нива на управление – локално, регионално и национално,
- създаване на икономическа стабилност на горския сектор чрез Държавен фонд „Гори“, в който да постъпват приходите от държавните гори, изграждане към агенцията на авиозвено със специализирани хеликоптери за борба с горските пожари;
- борба срещу корупцията и политизацията на горската система чрез създаване на нови правила за назначаване и освобождаване на горските кадри при пълна прозрачност и без възможност за политическо кадруване, както и чрез ревизия на дългосрочните договори и ловните концесии в държавните гори;
- модернизиране на стопанисването на горите, въвеждане на единни електронни системи за контрол, управление, мониторинг и оценка и обвързването им със системите на НАП и на АПИ, и със системите за мониторинг и оценка на МОСВ и на неговите агенции;
- нулева толерантност към корупцията и повишаване на обществения контрол, прозрачността в работата на контролните органи и налагане на ефективни наказания за нарушителите на правилата и законите, като отговорността е основно насочена към възложителите;
- горска сертификация на 100% от всички държавни и общински гори до 2030 г. и многофункционално устойчиво ползване на горските ресурси: дървесина, недървесни ресурси (гъби, плодове, билки, др.), осигуряване на водния ресурс, убежище за дивеч и редки животни;
- промяна на нормативните документи, като първостепенните функции на горите да бъдат: средообразуваща, конзервационна, рекреационна и противоерозионна;
- преустановяване на стопанското ползване на стари първични гори (над 100-годишна възраст), гори в „затворени басейни“ и гори, които са ключови за опазването на застрашени видове.
- адаптиране на практиките за управление на горите съобразно климатичните промени.
- промяна на Наказателно-процесуалния кодекс за по-строги и действащи наказания за браконьерство на дивеч и незаконна сеч;
- създаване на правна норма за продажбата на дървесина от държавните гори чрез централни складове с цел да се прекратят порочните практики в определени общини, включително купуването на гласове чрез осигуряване на дърва за огрев, както и на незаконния дърводобив от фирми-концесионери;
- разваляне на сделките за замяна (срамните „заменки“) на най-ценните ни гори от времето на управлението на Тройната коалиция, както и промяна на правилата за продажба на държавни гори само при крайна необходимост и на цени многократно над пазарните.

Контролна дейност върху факторите на средата

Опазването на околната среда се основава на превантивната дейност (ОВОС, екологична оценка, комплексни разрешителни и оценки за съвместимост с целите на Натура), на текущия контрол по време на изпълнение на човешките дейности и на последващия контрол. Всички тези инструменти не работят ефективно у нас. Една от причините е, че огромна част от

управляващите кадри в ресорните институции се сменят на политическа основа и са без подходящо образование. Друга причина е, че за някои замърсители липсва система за измерване, а някои лаборатории, закупени с европейски средства, не работят.

Приоритети за политическо действие:

- създаване на система за прилагане на принципа „замърсителят плаща“ в националния фиск;
- създаване на механизъм за задължително обвързване на превантивния, текущия и последващия контрол.
- развиване на законодателството с цел въвеждане на норми в урбанизирана и в неурбанизирана среда, както и системи за мониторинг и контрол върху неприятните миризми, шума, светлинното и електромагнитното замърсяване.
- създаване на пост на екологичен омбудсман, избран от гражданите на регионално ниво и грижещ се за защита на техните права пред институциите.
- развиване на законодателството, свързано с превантивния контрол, на основата на решенията на Съда на ЕС, включително въвеждане на изискване за подлагане на контрол на „приятелските“ решения на МОСВ от миналото за скрито освобождаване на корупционни проекти от задължителните екологични процедури.
- създаване на реална възможност за участие на гражданите в процедурите по превантивен контрол чрез системи за електронно информиране и участие;
- увеличаване на заплащането в системата за контрол на МОСВ с цел избягване на корупционни зависимости.

Води

Водата е най-важният компонент за живота. Чистата вода постоянно намалява поради неправилно управление и недалновидни човешки дейности като замърсяване и неефективно използване в промишлеността, в бита и в земеделието, като обезлесяване, пресушаване на влажните зони и други. Ползването на водите за промишлени и енергийни нужди взема превес над питейните нужди и напояването. Особено негативно е въздействието от интензивното строителство по Черноморието, където масовото разрастване на курортите не е съобразено с ресурсите от питейна вода и пречистването на отпадните води. Пълзящото застрояване все по-високо в планините за задоволяване на тесни икономически интереси отнема и влошава качеството на питейната вода в разположените в подножието селища. Загубите във ВиК мрежата не могат да се преодолеят, съответно стотици населени места са без вода или получават вода с много лошо качество.

Приоритети за политическо действие:

- Стриктно прилагане на европейското водно и природозащитното законодателство, свързано с водите и актуализация на националното законодателство с цел гарантиране приоритетно задоволяване на питейните и другите екологични нужди;
- Изграждане на автоматизирана система за мониторинг на водните ресурси и тяхното използване;
- Преоценка на ползването на водните ресурси и обекти в защитените територии,

- Въвеждане на общо управление на водните ресурси и водните обекти държавна собственост;
- Преодоляване на разхищението и строг контрол върху ползването на водния ресурс;
- Завършване на учредяването на санитарно-охранителни зони (СОЗ) около всички водоизточници и съоръжения за питейни и битови нужди и минерални води; актуализация на Наредбата за СОЗ;
- При замърсяване на водите прилагане на Закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети при спазване на принципа “замърсителят плаща”;
- Осигуряване на пречиствателни съоръжения за отпадъчни води за всички населени места над 2000 еквивалент жители и въвеждане на природосъобразно ВиК в населените места под 2000 еквивалент жители и във всички промишлени обекти до 2030 г.;
- Прекратяване на дълбоководното заустване на непречистени отпадъчни води в Черно море и осигуряване на пречиствателни съоръжения за морските курорти;
- Осигуряване на нормативна база за обективна оценка на наличните водни ресурси при инвестиционни проекти и недопускане на реализирането им в случай на негативна оценка;
- Преоценка на подхода за отдаване на концесии на водоснабдителните услуги;
- Опазване на биоразнообразието на водните екосистеми в партньорство с НПО и с бизнеса;
- Преглед и ревизия на разрешителните за изграждането и експлоатацията на минивекове на реките с оглед гарантиране на добро екологично състояние на речните екосистеми;
- Опазване и защита на екосистемата на Черно море чрез създаване на зони за мултифункционално използване;
- Създаване на система от защитени реки и защитена морска акватория;
- Възстановяване на влажни зони и на биологичното разнообразие в реки, езера, торфища и блата;
- Определяне и създаване на ретензионни площи за предпазване на населени места от наводнения.
- Възстановяване на 500 километра речни течения чрез премахване на излишната инфраструктура;
- Спиране на сечта на крайречните гори и на изземването на баластра под формата на „почистване на реки“.
- Устойчиво управление на водите на р. Дунав съвместно със сръбските и с румънските власти за адаптация към климатичните промени и прекратяване на остарелите несъстоятелни концепции на проекти за удълбаване на реката и за изграждане на язовири за производство на електрическа енергия.

Въздух

Замърсяването на въздуха е сред основните фактори за общественото здраве, който пряко

касае заболяемостта, намалената продължителност на живота и трудоспособността. В България качеството на атмосферния въздух е силно влошено: не само, че не постигаме препоръките на Световната здравна организация, но не спазваме и по-ниските критерии на националното и европейското законодателство. Над 60% от градското население в България живее над допустимите нива на замърсяване.

Основните проблеми са свързани със замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ), в някои от големите градове – и със замърсяване с азотен диоксид, а в района около Маришкия басейн и в частност град Гълъбово и със сериозно замърсяване със серен диоксид. Поради тези причини срещу страната ни са стартирали няколко наказателни процедури от Европейската комисия, за които ЕС осъди вече България.

Факторите, влошаващи качеството на въздуха, са отоплението с твърди горива, горенето на отпадъци, транспорта, замърсяванията от промишлеността, енергетиката и урбанизацията. „Зелено движение“ работим за намаляване въздействието на вредните фактори и увеличаване на ефекта от положителните.

„Зелено движение“ работим за засилване на контрола, приравняване на санкциите за замърсяване с европейските и за механизми за предотвратяване при спазване на принципа „замърсителят плаща“.

Приоритети за политическо действие:

- Засилване на мониторинга за качество на въздуха в градските и в промишлените райони чрез създаване на нови пунктове за мониторинг с автоматични измервателни станции, подобряване на техническата изправност на съществуващите, увеличаване на мобилните станции за мониторинг и въвеждане на по-нискобюджетни методи за измерване на качеството на въздуха;
- Засилен контрол върху индустриалните източници на замърсяване и по-строги санкции. Подобряване на капацитета за установяване и идентифициране на промишленото замърсяване и повишен контрол върху собствения мониторинг на предприятията;
- Реализиране на програми за максимално ограничаване на отоплението с дърва и въглища чрез стимулиране на използването на топлофикации и ВЕИ в отоплението (особено геотермална и слънчева), както и високоефективни термопомпи в съчетание с мерки за енергийна ефективност на сградите;
- Намаляване на зависимостта от използване на автомобили. Основни акценти: подобряване на публичния транспорт във и извън населените места, подобряване на инфраструктурата за ходене пеша и за каране на велосипеди;
- Цялостна електрификация на градския транспорт, насърчаване на използването му, както и развитие на алтернативни форми на придвижване в града;
- Подкрепа за изграждане в национален мащаб на мрежа от зарядни станции за електромобили;
- Широко залесяване в градска среда и увеличаване на уличното озеленяване;
- Създаване на нормативна основа срещу неприятни миризми от промишлеността и енергетиката;

- Популяризиране и насърчаване (в т.ч. с финансови стимули) на зелени практики: залесителни мероприятия, възобновяеми енергийни източници, екологичен транспорт и др.;
- Увеличаване на гражданското участие при контрола на замърсителите на атмосферата;
- Засилване на правомощията и разширяване на отговорностите на местната власт да прилага мерки за подобряване на качеството на въздуха, включително и по отношение на индустриалните източници на замърсяване.

Устойчиво управление на отпадъците и кръгова икономика

Намаляването на външните зависимости и натиска върху околната среда трябва да се търси и чрез намаляване на употребата и чрез повторното използване и рециклиране на материалите. Делът на депонираните битови отпадъци у нас е много висок – 62%, което е около 2,5 пъти повече от средната за ЕС стойност – 23,5%. Делът на рециклираните битови отпадъци от 31,5% също изостава от средната за ЕС стойност - 47,4%. Нормата на вторично използване на материалите в България възлиза на едва 2,6%, като и този показател е значително под средната стойност за ЕС - 12,8%. Целите на Европейския парламент са доста амбициозни – до 2035 г. рециклираните отпадъци да достигнат 65%, а депонираните – 10%.

За да е устойчива, индустрията трябва да залага главно на възобновяеми и биобазирани суровини и тяхното повторно използване, а към невъзобновяемите да подхожда разумно и пестеливо. Отпадъците от производството и консумацията на продукцията трябва да са в максимална степен повторно използвани, след това рециклируеми и не на последно място биоразградими.

Производства с невъзможен за рециклиране или бионеразградим отпадък, при които продуктът не е жизненоважен и не предлага алтернатива, отговаряща на тези условия, трябва да бъдат преустановени. Изхвърлянето на тези отпадъци на сметищата води до отпадъци, които многократно ще надживеят всеки от нас, а бавното им разграждане води до вредни отлагания и негативно влияние върху живите организми. Ние сме за повторно оползотворяване, рециклиране и преминаване от пожелателно анонимно към задължително индивидуално разделно събиране на отпадъците на домакинствата и бизнеса.

Липсва действаща политика и по отношение на органичните отпадъци (биомасата), които трябва да бъдат преработвани в компост (органична тор) и в биогорива, а не оставяни на сметището, където сред тонове други отпадъци гният и водят до отделянето на метан, който е многократно по-силен парников газ от въглеродния диоксид.

Приоритети за политическо действие:

- Изграждане на модерна система за сметосъбиране и устойчиво управление на отпадъците (вкл. стратегия за нулеви отпадъци), съобразена с принципите на кръговата икономика;
- Стимулиране на компаниите, пряко ангажирани с разработване и прилагане на технологии за чисти ресурси, както и на тези, използващи рециклирани продукти като суровини;
- Стимулиране на компании от всички индустрии с фокус върху малките и средните предприятия за включване в кръговата и биобазирана икономика и за намаляване на екологичния им отпечатък чрез:
 - подобряване на енергийната и ресурсната им ефективност и увеличаване на използването на възобновяеми енергийни източници;

○ заместване на първичните суровини с вторични рециклирани и последващото им заместване с биобазирани ресурси.

● Стимулиране на преминаването към кръгови и споделени модели на потребление – предотвратяване на образуването на отпадъци чрез разделно събиране, обратно изкупуване, ремонт и повторна употреба, споделена употреба и ползване на услуги;

● Разработване и прилагане на план за разделно събиране на биоотпадъците от домакинствата;

● Засилване на контрола върху работата на организациите, оползотворяващи отпадъци от опаковки, и значително увеличаване на броя на точките с цветни контейнери в населените места;

● Стимулиране на повторната употреба чрез залагане на конкретни количествени цели на организациите за оползотворяване на опаковки, електрически уреди, батерии, гуми и текстил.

● Въвеждане на нова система на сметосъбиране на базата на принципите:

○ разделно събиране при източника и недопускане на смесването на потоците на рециклируемите с биоразградимите и с другите отпадъци;

○ премахване на анонимността – поетапно премахване на общите контейнери и преминаване към индивидуални съдове за смет или други индивидуализиращи домашните отпадъци методи;

○ „замърсителят плаща“ – ефективно въвеждане на принципа на определяне на такса „битови отпадъци“ за всяко домакинство и юридическо лице на базата на количеството реално образувани смесени отпадъци: който изхвърля разделно, плаща по-малко;

● Поощряване на домакинствата за устойчивото потребление и намаляването на разхищението на ресурси, особено на храни, дрехи, обувки, както и на разделното събиране на отпадъци;

● Въвеждане на процедура по даряване без бюрократични спънки на хранителните отпадъци, които остават под форма на продукти с изтекъл срок, но могат да бъдат ползвани за храна на животни;

● Подлагане на задължителен ОВОС на всички инвестиционни предложения за изгаряне, оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.

Почви

От състоянието на почвата зависи земеделието и изхранването на хората. Освен от естествените климатични условия почвата зависи пряко от сеитбообръщенията, обработването и ерозията, както и от наличието на различни замърсители – тежки метали, петролни продукти, пестициди, минерални торове, строителни отпадъци и сметища. Плодородният почвен слой се унищожават и вследствие на водна и почвена ерозия, несъобразено с условията строителство, добивни дейности и интензивно земеделие.

Около 80% от почвите в България са подходящи за развитие на биологично селскостопанско производство, докато интензивното земеделие през последните 50 години е довело до сериозни екологични щети: ерозия на почвата, разрушаване на ландшафта, прекомерно ползване и замърсяване на водите, загуба на биоразнообразие.

Приоритети за политическо действие:

- Актуализация на националната стратегия за опазване на почвите с даване на ясен фокус върху почвите като стратегически природен ресурс. Подобряване на координацията между ведомствата, имащи отношение към проблема, за реални мерки и контрол по прилагане на стратегията.
- Подобряване на събирането на целеви данни за състоянието на почвите от ИАОС като в бъдеще то отчита промените на годишна база, както и докладва изпълнението на мерки за подобряване на състоянието 2 пъти годишно – преди и след вегетативния сезон.
- Актуализиране на националните стратегически документи, отговарящи на европейските стандарти за намаляване на използването на торове и препарати за растителна защита в съответствие със Стратегията на ЕС “От фермата до трапезата”, за изисквани площи полезащитни пояси, за задължителни проценти спрямо земеделските площи за елементи на ландшафта, за задържащи влага и осигуряващи паша на дивите опрашители и др.
- Съобразяване на земеползването с условията на засоленост.
- Разработване на превантивни противоерозионни програми.
- Изискване за рекултивация на нарушените терени при концесии за добив на природни богатства.
- Строг контрол при използването на утайките от пречистване на отпадни води за нуждите на земеделието.
- Минимизиране на замърсяването на почвите с нефтопродукти, ПАН (полиароматни въглеводороди) и ПСВ (полихлорирани бифенили) и задължително почистване на замърсените земи.
- Осъвременяване на картата на уязвимите към нитратно замърсяване зони с цел опазване на подземните води.
- Стимулиране на агротехнически мерки за дългосрочно опазване на почвеното плодородие като азотно торене в екологосъобразни норми.
- Въвеждане на земеделски практики и техники, водещи до укрепването на почвообразователните процеси като консервационното земеделие (познато още и като безорно).
- Въвеждане на мерки на макро и микрониво за поощряване на практики за устойчиво използване на земеделски земи и опазване на биоразнообразието, включително за оставяне между обработваемите масиви на площи с дива растителност, прекратяване на паленето на стърнища и сухи треви и отмяна на наредби като тази за разчистване на пасищата.

Промени в климата

Антропогенните въздействия от изменението на климата изискват не само да се вземат предвид преките и физическите последствия, засягащи страната, но и индиректните глобални последствия, възникващи от взаимодействието с други въздействия върху природата и върху хората по света. Секторите с главна роля за промените в климата са енергетиката, транспортът, индустрията и селското стопанство.

Приоритети за политическо действие:

- Работим за това темата за изменението на климата да е на най-високо ниво в структурите на държавата и да присъства като фактор, влияещ върху стратегиите не само на ведомствата, свързани с околната среда, енергетиката, транспорта и земеделието, но и на институциите, разработващи политики в сферите на икономиката, външните работи, отбраната, образованието.
- Насърчаваме разработването на чисти и ефективни нулевоуглеродни технологии чрез пряка и непряка държавна подкрепа, за да придобият масовост и цената им да стане конкурентна.
- Намаляване на моторизирания транспорт и на ненужното използване на МПС.
- Възстановяване на поста “вицепремиер по климатични политики” и разширяване на функциите му до контролни спрямо секторните министерства с цел интегриране на реални индикатори за адаптация и смекчаване на последствията от промените в климата.

Природни бедствия

.Най-ясните изражения на промените в климата в България са липсата на сняг в равнинната част на страната, горещите вълни с много високи температури и предизвиканите от тях пожари и засушаване, както и неравномерно разпределение на валежите и тяхната концентрация, водещи до сериозни щети и наводнения. Бездействието и неправилните държавни решения и политики увеличиха негативния ефект от тези природни катаклизми, а разходите на годишна база са нараснали многократно.

В България над 90% от реките в равнините и низините са променени от хидромелиоративни съоръжения. Заради оползотворяването на земята коритата на реките са изправени и затворени от диги в тесни канали. Много жилищни и промишлени сгради са построени в заливните територии на реките. Въпреки всички технически съоръжения щетите от наводнения се увеличават, а ползите от „извоюваните“ от реката земи не могат да компенсират загубите от унищожаване на естествените крайречни екосистеми. Коригирането на реките понижава нивото на подземните води и осушава околните земеделски земи.

Приоритети за политическо действие:

- Разработване на комплексни мерки за борба с щетите от наводненията.
- Въвеждане на природосъобразна система за ограничаване на щетите от наводнения с основен принцип: „Повече място за реките“.
- Възстановяване на връзката на реките с прилежащи заливни територии, които ще поемат „високите вълни“ при условия за наводнения, ще намаляват силата на водата и ще бъдат острови за биоразнообразието.
- Прекратяване на коригирането и стесняването на речните корита чрез бетонни стени.
- Прекратяване на обезлесяването на речните водосборни басейни.
- Спиране на унищожаването на крайречни гори под претекста „прочистване на речните корита за увеличаване на проводимостта“.
- Създаване на работещ модел за прогнозиране на наводненията и система за ранно

предупреждаване на населението.

- Предприемане на спешни мерки за спиране на загубата на вода от стара инфраструктура.
- Осигуряване на достатъчно инвестиции за ранно установяване на пожари и потушаването им.

II. Енергетика, която работи за хората

Светът се движи към революционна промяна, основана на енергийната трансформация. Климатичните промени и деградацията на околната среда заедно с намаляването на икономически оправданите запаси на изкопаеми горива (нефт, газ, въглища, уран) са нейната основа. В последните години към тях се добави и трети фактор – енергийната и хибридна война на Русия срещу Европейския съюз като подготовка за нахлуването ѝ в Украйна.

Преход, основан на възобновяеми енергийни източници

Ще настояваме ЕС да изгради енергийна система за всички, основана изцяло на възобновяеми енергийни източници, която да свързва и охранва континента. Възобновяемите енергийни източници са енергийният и икономическият ключ към бъдещето. По-евтини и по-безопасни от всеки друг енергиен източник, възобновяемите енергийни източници помогнаха на икономиката на ЕС да спести 100 милиарда евро между 2021 и 2023 г. и да намали сметките за енергия на домакинствата.

Искаме да променим българската енергийна система, така че да разчита 100% на слънчева, вятърна, водна и геотермална енергия, като постепенно се откажем от изкопаемите горива до 2040 г. Само възобновяемите енергийни източници могат да осигурят обитаема планета, геополитическа независимост от автократи и устойчива и демократично управлявана енергийна система.

Искаме да поставим гражданите в центъра на енергийния преход и да заменим сегашната централизирана система с децентрализирана, високоефективна, интелигентна и демократична енергийна система, която поставя на първо място хората, икономическата справедливост и опазването на планетата.

Гражданите трябва да участват в процесите на вземане на решения, например за местоположението на енергийните проекти. Енергийните проекти следва да се разработват по начини, които свеждат до минимум въздействието им върху природата. Насърчаваме общностната собственост върху проектите за възобновяема енергия, тъй като тя дава на гражданите пряка власт за вземане на решения в тях.

Искаме да поставим слънчеви панели на всеки покрив и да стимулираме местни решения като системи за централно отопление, съхранение на енергия, зареждане на електрически превозни средства и термопомпи. Едновременно с това трябва да ускорим развитието на стабилна електроенергийна мрежа с подобрена свързаност и резервно охранване, за да осигурим стабилен приток на енергия, включително и когато слънцето не грее или вятърът не духа.

Решаването на кризата с климата ще създаде милиони работни места в различни сектори – от възобновяеми енергийни източници и строителство до промишленост и транспорт.

Готовите за изпълнение проекти, които ще стартират утре, биха довели до откриването на 2 милиона работни места в краткосрочен и средносрочен план, а в дългосрочен - до 10 милиона.

Прекратяване на използването на изкопаеми горива в Европа

ЕС трябва постепенно да се откаже от всички изкопаеми горива до 2040 г., като започне с въглищата до 2030 г. ЕС се нуждае от ясен план за пълното спиране на изкопаемите горива - газ и нефт - още през 2035 г. и не по-късно от 2040 г.

Ще подкрепим масовата и ускорена електрификация във всички сектори и ще осигурим достъпна енергия за всички. Трябва да подкрепим развитието на евтина електрическа мобилност и инфраструктура за зареждане.

От решаващо значение за климата е възможно най-бързо да преминем към отопление и охлаждане на базата на възобновяеми източници в домовете и промишлеността (като термопомпи, централно отопление, отпадна топлина, геотермална енергия - и ако е необходимо, дървесина от устойчив произход и отпадна биомаса). Ще помогнем на онези, които не могат да си позволят първоначалните инвестиции, за да преминават през прехода и да извлекат дългосрочни ползи.

Предлаганите алтернативи, като например зеленият водород, са свързани с по-големи рискове и разходи както за потребителите, така и за промишлеността. Те трябва да бъдат запазени за резервни варианти в енергийната система, тежката промишленост, корабоплаването на дълги разстояния и полетите, при които електрификацията не е възможна.

В същото време ще насърчаваме изследователската работа, проучването, създаването и използването на нови технологии и нови енергийни ресурси, включително и ендемични за една или няколко държави от ЕС и съседите ни. Такъв пример е потенциалният добив на енергия от сероводорода в Черно море, с което би се намалила и мъртвата зона на морето.

Европа се нуждае от план за постепенно премахване на всички субсидии за изкопаеми горива най-късно до 2025 г. и на всички други вредни за околната среда субсидии най-късно до 2027 г. Милиардите евро от субсидиите за изкопаеми горива трябва да се насочат към възобновяема енергия, енергийна ефективност и икономии на енергия. Никакви публични средства на Европа или на държавите членки не трябва да се насочват към инфраструктура, която би ни затворила в системата на изкопаемите горива или би възпрепятствала електрификацията на базата на възобновяеми източници, когато това е възможно.

Икономическите стимули или дерогации за луксозни емисии нямат място в един справедлив преход.

Енергоспестяващите мерки за намаляване на потреблението са от съществено значение. Фокусирането върху намаляването на потреблението и ефективността означава, че се използва и изисква по-малко енергия - това улеснява прехода към по-зелена енергийна ни система. Мерките за енергийна ефективност, заложили в неотдавнашното законодателство на ЕС, като например въвеждането на принципа "енергийната ефективност на първо място", са голямо постижение.

Намаляването на търсенето следва да се постигне и чрез стимули за промяна на поведението, начина на живот и колективната организация в съответствие със социалната справедливост.

В транспортния сектор например постепенното премахване на пътуванията със самолет на

къси разстояния, когато съществуват разумни железопътни алтернативи, въвеждането на ограничение за теглото на личните автомобили или развитието на висококачествена железопътна и велосипедна инфраструктура би довело до намаляване на потреблението на енергия.

Възобновяема енергия за всички

Всеки трябва да има достъп до достатъчна възобновяема енергия като основно право. 125 милиона души в ЕС изпитват затруднения при отоплението на домовете си, като жените и възрастните хора са непропорционално засегнати. Премахването на енергийната бедност е основен приоритет за ЕС.

Подкрепяме енергийната гаранция, която да осигури на всички домакинства достатъчно количество енергия на достъпна цена. Уязвимите групи ще могат да се възползват от целева подкрепа, включително за инвестиции в енергоспестяване, и никое уязвимо домакинство няма да бъде лишавано от енергия поради невъзможност да плаща.

Консумирането на собствена енергия, споделянето ѝ със съседите и присъединяването към енергийна общност трябва да се превърне във възможност, от която всички могат да се възползват. Ще гарантираме, че технологиите за съхранение на енергия като батерии и достъп до мрежата, са достатъчно разпространени и достъпни за всеки.

Топло през зимата, хладно през лятото

Нуждаем се от програма на ЕС за обновяване на жилищата на хората с ниски доходи, които плащат най-високите сметки за енергия. Една широко мащабна програма за социално енергийно обновяване може да гарантира, че до 2040 г. всеки ще живее в здравословен дом без изкопаеми горива. 75% от сградите в Европа са енергийно неефективни и са отговорни за 36% от въглеродните емисии. Има огромна възможност за подобрене чрез саниране и модернизация. Подкрепата трябва да е достъпна за всички, като по-голямата част от финансирането е насочена към най-уязвимите, а ремонтът трябва да е неутрален по отношение на разходите на наемателите.

Инвестициите на ЕС, на държавите-членки и на частния сектор в бързото обновяване ще осигурят по-приятни и по-екологични места за живеене и ще създадат качествени работни места. Фискалните предложения ще стимулират публичните инвестиции в екологични жилища, както и ще отключат частни средства за обновяване на жилищния фонд.

„Зелено движение“ следва убедено идеята, че бъдещият просперитет на човечеството е пряко подчинен на трансформацията на световната енергетика от такава, основана на изкопаемите горива, към такава, базирана на чиста, ефективна и въглеродно неутрална произведена енергия, чиято основа са възобновяемите енергийни източници.

Като отговор на климатичните предизвикателства Европейският съюз прие своя стратегическа дългосрочна визия до 2050 г. за просперираща, модерна, конкурентноспособна и неутрална по отношение на климата икономика, коренът и планът за действие на която е Европейският зелен пакт, познат у нас като Зелената сделка. В сърцевината ѝ са енергийната трансформация, справедливият енергиен преход, опазването и възстановяването на природата, дигитализацията, декарбонизацията на индустрията, транспорта и др., и всички те представляват нов път за възходящо развитие на българската икономика и бизнес, а оттам и на българското общество и държава.

Безпрецедентен обем от публични ресурси са насочени към постигането на целите на

Зелената сделка, включително и в енергийната трансформация. Тази трансформация вече е все по-малко въпрос на цивилизационен избор от страна на членовете на Европейския съюз и все повече е критерий за демократичен, институционален, икономически и социален прогрес. Войната в Украйна, вместо да компрометира, на практика засили процесите на енергийна трансформация и интеграция.

„Зелено движение“ споделя разбирането, че като част от Обединена Европа България може да има чиста, безопасна, достъпна, стабилна, независима и финансово приемлива за гражданите си енергетика само ако подходи смело и радикално към модернизация и декарбонизира енергийните си източници, развивайки максимално природните си дадености и потенциал за възобновяема енергия. Трансформацията на енергийния сектор е сред основните приоритети, за отстояването на който ще работим с всички възможни политически и граждански средства.

България – активен участник в развитието на европейската енергийна политика, в развитието на регионалната енергийна сигурност в Югоизточна Европа, в Зелената сделка и справедливия енергиен преход

От ключово значение за реализиране на успешната промяна, конкретно за България, е максималното и ефективно осъществяване на целите и използването на предвидените средства от Европейския зелен пакт, от Плана за възстановяване и устойчивост, от Модернизационния и Иновационния фонд, от трите стълба по Механизма за справедлив преход, в комбинация и приоритизирайки амбициите и целите по плана REPowerEU, както и от традиционните структурни и кохезионни фондове.

„Зелено движение“ подкрепя Зелената сделка и работи за осъществяването ѝ в България по начини, които дават възможности за участие на и в полза за всеки български гражданин. Ние сме убедени, че участието на гражданите е задължително условие и основен фактор за успеха на справедливия енергиен преход. Усилията само на партиите или на отделни политици не са достатъчни и ние работим за привличането на всички български граждани в процесите на енергийна трансформация.

За да подпомогне реализирането на енергийната трансформация и справедливия енергиен преход, „Зелено движение“ си поставя и следните цели:

- Ускорено и ефективно използване на европейски и национални средства за трансформация и декарбонизация на икономиката и енергетиката, като размерът на тези средства приближава 20 милиарда лева за периода до 2030 г.;
- Технологично обновяване и разнообразяване на подходите за финансиране и реализиране на енергийна ефективност във всички сфери на икономиката и на сградите;
- Децентрализация на производството и създаване на условия за енергийно независими общности, развитие и привличане на инвестиции за изграждане на умни мрежи, прекратяване на икономически необосновани енергийни мегапроекти;
- Цифровизация на енергийния сектор и на електроразпределителните мрежи и създаване на пазарни условия с цел да се допусне разнообразяване на предлаганите на българските граждани енергийни услуги;
- Осъществяване на реална децентрализация с възможност отделните общини и региони да имат избор за икономическа и енергийна трансформация, основана на областните планове за развитие, в чието изработване активно са участвали. Изграждане на средни по големина

мощности за ефективно централизирано топлоснабдяване от ВЕИ и геотермална енергия в малките градове и в селските региони на принципа: енергията да се произвежда близо до потребителите;

- Подкрепа за конкурентоспособността на българския бизнес и индустрия чрез създаване на прозрачни пазарни условия за търговия с електроенергия и изкопаем (природен) газ, както на едро, така и на дребно, чрез елиминиране на съмненията за корупция при продажбата на електроенергия от държавни енергийни предприятия, за нелоялни търговски практики или за фаворизиране на определени олигархични кръгове;

- Насърчаване подобряването на енергийната ефективност на съществуващия сграден фонд, доближаваща го, доколкото е възможно, до стандартите за пасивни къщи, както и стимулиране за придържане към същите стандарти на всички новостроящи се сгради. Намаляване до възможния минимум на сгради, строящи се основно с фокус върху РЗП и без или с минимална съпътстваща инфраструктура, която следва да е предвидена, дори финансирана от инвеститорите и изпълнявана успоредно с изграждането на основния обект, а не да бъде изградена от местните общности с общи средства след години.

Визия за енергетиката

Визията на „Зелено движение“ за развитие на българската енергетика до 2030 г. залага на ускорена трансформация към модерен и енергийно ефективен сектор с масово навлезли възобновяеми източници на енергия, с умни мрежи, с електрифициран транспортен сектор, с ясен подход за цялостна декарбонизация на икономиката и с грижа към всички. Това трябва да бъде постигнато чрез справедлив енергиен преход, както с участието на гражданите в енергийното производство, така и с ограничаване ръста на разходите за енергия на енергийно бедните и уязвими домакинства. Това включва подкрепа, финансова и организационна, на хората и бизнеса във въглищните и енергийно интензивните райони, като се подпомогне преминаването им към нови, устойчиви икономически дейности с висока добавена стойност, които трайно преодоляват енергийните и икономическите монополи в тези региони.

Промяната в сектора е свързана с реформи, технологично обновяване и наваксване на изоставането в процесите на енергийна ефективност, децентрализация на производството и създаване на условия за енергийно независими общности. Тя изисква прекратяване на икономически необосновани мегапроекти от типа на АЕЦ „Белене“, „Козлодуй 7 и 8 блок“, както и разнообразяване източниците на доставка на свежо ядрено гориво за АЕЦ „Козлодуй 5-ти и 6-ти блок“.

Бързото придвижване на отрасъла към използване основно на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) трябва да се превърне в основна цел за развитие на енергетиката в следващото десетилетие. България има потенциал да постигне оптимален енергиен микс в комбинация с високи нива на енергийна ефективност и ВЕИ, който ще ни позволи да намалим максимално вноса на енергийни суровини и горива и да постигнем реална енергийна независимост. Този подход, ако е навременно инициран, е вероятно да доведе и до запазване ролята на България на регионален износител на електроенергия – традиционна за страната ни в Югоизточна Европа.

Ние от „Зелено движение“ сме убедени, че постигането на тези цели не трябва обаче да става за сметка на разрушаването на ценни природни територии.

Контекст

България е страната с енергийно най-интензивна икономика (нива 3,8 пъти над средните за

ЕС) и енергийна бедност, обхващаща около $\frac{1}{3}$ от българското население, с липса на работеща дефиниция и подкрепа за енергийно бедните, което от своя страна води до невъзможност да бъдат приложени конкретни мерки към най-нуждаещите се домакинства.

Българската енергетика е силно зависима от изкопаеми и вносни енергийни суровини и горива, а доскоро на такива с руски произход, с висока концентрация и монополизъм в този сектор. Липсата на диверсификация на енергийните доставки и лошата правна и институционална рамка, управлявана с поръчкови назначения, при липсата на каквато и да била управленска прозрачност, допълнително утежнява ситуацията в сектора.

Нужни са максимална децентрализация, достатъчност, независимост и сигурност на доставките. Децентрализацията ще повиши възможностите за конкуренция в отрасъла, ще осигури възможност за навлизане на повече и относително малки участници и дори възможност за отделните домакинства да могат да произвеждат електроенергия и да я предлагат на пазара. Децентрализацията е и залог за ефективно потребление на локално ниво с минимални технологични загуби и ограничени инвестиции в развитие на преносна инфраструктура. Бързото навлизане на многобройни малки участници (единични производители за собствени цели и приоритетното развитие на енергийни общности) ще облекчи системата, като я разтовари в часовите пояси на пиково търсене и ще работи за намаляване на цените. Допълнително децентрализацията ще доведе до растеж на производството и доставките на елементи, модули и системи за „умни мрежи“, които са неотменен елемент от управлението на всяка децентрализирана система. Децентрализацията помага за намаляване на търсенето на изкопаеми енергийни ресурси и горива и оттам – за достатъчността на доставките, с което ще ликвидира възможността за енергийни кризи, причинена от намалено производство или недостиг на суровини. Децентрализацията работи и за отпадането на силно замърсяващи и опасни за човешкото здраве мощности, използващи изкопаеми горива.

„Зелено движение“ се обявява за етапно ограничаване на ролята на ядрената енергетика в България. Ние сме категорично против строителството на АЕЦ „Белене“ или разширяване на АЕЦ „Козлодуй“ и за безусловно прекратяване на каквито и да е процедури по развитието на тези проекти.

Нашата главна дългосрочна цел (до 2040 г.) в областта на енергетиката е: „България – държава без изкопаеми енергийни източници“.

За да се постигне тази цел, е необходимо да се приеме и актуализира Пътната карта за климатична неутралност, която следва да има ясни междинни цели и конкретни ангажименти (вкл. и план за действие с финансови показатели) за всеки 5 години, които да дават реален старт на постигането на дългосрочните европейски цели за климатична неутралност. Тази стратегия трябва да бъде органически обвързана с останалите важни сектори и стратегии в страната: Националната програма за устойчиво развитие, стратегията за околната среда, стратегията за опазване на биологичното разнообразие, секторните и регионалните стратегии, особено тези в областта на енергетиката и транспорта като Интегрирания план „Климат и енергетика“ и дългосрочната стратегия за декарбонизация, интегрираните регионални стратегии за развитие и териториалните планове за справедлив преход и т.н.

Приоритети за политическо действие до 2030 година:

1) Производство на енергия (диверсифициране на ВЕИ и фокусиране върху изграждането на геотермалната енергия за производството на топлинна и електрическа енергия, намаляване приноса на изкопаеми и ядрени мощности, рехабилитация на съществуващи ВЕЦ и подобряване на екологичните им параметри като възстановяване на функциите на реките и

биокоридорите, спешно възстановяване на ПАВЕЦ „Чаира“ и природосъобразно развитие на нови ПАВЕЦ и на вятърни мощности);

2) Потребление на енергия (ускоряване на сградното саниране, повишаване на енергийната ефективност в производствата, електрификация на различни сектори);

3) Свързаност (подобряване на преносната и разпределителните мрежи, подобряване на връзките със съседни държави);

4) Децентрализация (засилване на ролята на общините, облекчаване на правилата за включване към мрежи);

5) Социална отговорност (включване на граждани и работници, подпомагане на въглищните региони в трансформация, борба с енергийната бедност);

6) Сигурност (локализация на производството на енергия и енергийни технологии, диверсификация на доставките, адаптация на енергийния сектор към изменението на климата);

7) Иновации (дигитални решения за енергийни услуги) и подкрепа за научноприложни разработки на български учени, които са в унисон със зададените политики и цели в енергетиката. ;

8) Постигане на нива на енергийна ефективност и енергийна интензивност, сравнима със страните от Централна Европа. Процентът на реновирани сгради от бита и обществения сектор да достигне 3-5% от сградния фонд на годишна база;

9) 50 % от електроенергията да се произвежда от ВЕИ;

10) 45% от отоплението (вкл. топла вода) да се осигурява от възобновяеми енергийни източници, включително термопомпи и геотермална енергия;

11) Масово използване на възобновяеми енергийни източници в бита. Енергията за собствени нужди от единични производители и енергийни общности да достигне 2 ТВтч на годишна база;

12) Пълноценно участие на България в световния научен обмен в областта на енергийната ефективност и възобновяемите енергийни източници;

13) Интегриране на стандартите за пасивното строителство, високата ефективност и новите материали, както и принципите на секторна интеграция (транспорт, отопление, електроенергия) при проектиране и строителство на сградния фонд в бита, в административния сектор и в индустрията;

14) Ликвидиране на корупцията в енергетиката и приоритизирането на националните интереси за истинска енергийна независимост, която може да бъде само без изкопаеми горива.

За да реализираме тези приоритети, ние ще се фокусираме върху следните дейности:

- Подготовка и внасяне на промени в законите и подзаконовата нормативна база;
- Популяризиране на добри практики от други страни;
- Подкрепа за инициативи, които работят за постигане на поставените цели;
- Активно сътрудничество с бизнеса, с местните и регионални власти, с научната общност;
- Активно участие в международното сътрудничество;

- Участие в изготвянето и развитието на общата европейска енергийна стратегия;
- Подкрепа на изследователската и развойната дейност в областта на чистите енергийни технологии.

Фокусът на дейността ни в 50-ото Народно събрание ще бъде върху:

- Усъвършенстване на законодателните инициативи в сферата на енергетиката и климата като част от реформите в Националния план за възстановяване и устойчивост, с които да се изчистят пречките пред развитието на „чистата“, нисковъглеродна енергетика и да се гарантира развитието на сектора, основано на принципите и целите на Зелената сделка, REPowerEU и на съответните европейски регламенти и директиви и не на последно място, да се одобряват и придвижват средствата по 2-то, 3-то и 4-то плащане по НПВУ;
- Ускорено премахване на административните пречки пред развитието на енергийно независими общини, пред бизнеса и пред възможностите отделните домакинства да станат производители на енергия;
- Създаването на нулево въглеродни индустриални зони за развитие на индустрия и иновации с енергийна насоченост в района на „Марица-изток“ и останалите въглищни и въглеродно интензивни региони (Перник и Кюстендил);
- Изграждане на ефективна система за превенция на корупция, измами и злоупотреби във всички енергийни дружества. Уличените в корупция, измами и злоупотреби служители трябва да бъдат освобождавани незабавно и да им се търси наказателна отговорност. Налагане на забрана на външните фирми, уличени в предлагането на подкупи и извършвали злоупотреби, за участие в търгове и в друга търговска дейност в енергетиката и в други държавни структури за срок от 10 г.;
- Актуализиране на дефиницията за енергийна бедност и създаване на план за осигуряване на приоритетна възможност за участие на енергийно бедни домакинства в програми за обновяване на сградите и за участие в енергийни кооперативи, за трайно преодоляване на енергийната бедност;
- Преглед на регулаторните политики за определяне на тарифи и методи за изчисление на мрежовите разходи с цел стимулиране на инвестиции в умни електромери, децентрализирано производство и цифровизация на енергийните системи;
- Модернизация и дигитализация на разпределителните и топлопреносните мрежи за диверсификация на енергийни услуги, която зависи в голяма степен и от цифровизацията на електроразпределителните мрежи;
- Създаване на условия за регулаторни експерименти/инкубатори, които да предшестват интеграцията на иновации, включително с фокус и върху експериментални технологии за възобновяема енергия като геотермалната енергия;
- Създаване на условия към всяка община да се създаде ресор с ранг на дирекция и ресорен заместник-кмет, чиято основна задача да бъде обследването от всички възможни гледни точки на енергийната ефективност, изпълнение на целите за възобновяема енергия и адаптация към климатичните промени в общината.
- По отношение на ВЕЦ и мини ВЕЦ страната ни е постигнала и дори надминала потенциала си. При тенденцията на дълготрайно засушаване и интензивни сезонни валежи към този източник трябва да се подхожда изключително внимателно и само след задълбочена

експертна оценка, която да е базирана на нуждите на хората, екосистемите, земеделието и индустрията. В противен случай безразборното строителство на ВЕЦ и мини ВЕЦ, на което сме свидетели през последните години, ще доведе до нарушаване на водния баланс на цели региони, както и до разрушаване на естествените речни екосистеми, възстановяването на които вероятно ще бъде невъзможно заради засилващите се негативни ефекти на бързо променящия се климат. Тук е важно да отбележим, че възможностите за употребата на ВЕЦ съоръжения като батерии за съхранение на енергия предвид планинския характер на територията ни не са подробно изследвани и трябва да се предприемат целенасочени политики и усилия в тази посока;

- За вятърните турбини също трябва да се прилагат експертен подход и превантивни действия, за да не се допуска строителството на турбини на места, важни за птиците и тяхната миграция, както и на места с редки природни местообитания и естествени ландшафтни комплекси. На дневен ред са съоръженията за вятърна енергия в урбанизираните територии, както и разглеждане на потенциала за изграждането им в акваторията на Черно море наред с други технологии за производство на възобновяема енергия в морска среда;
- Разработване на инструменти за мобилизиране и привличане на частен капитал за енергийно обновяване;
- Засилване контрола на качеството при публично финансираното саниране на сгради;
- Целенасочено и резултатно обусловено финансиране с публичен ресурс за подготовката на кадри за секторите на ВЕИ и енергийната ефективност, както и на научни кадри, работещи в тези сектори.

III. Икономика, която работи за всички

Климатичната криза настъпва все по-настойчиво. Благодарение на мобилизацията на Движението за климата европейските зелени партии се пребориха през 2019 г. за подписване на Европейската зелена сделка. Климатът няма да чака да отминат другите кризи. Зелената сделка предвижда мащабен инвестиционен план за изграждане на проспериращо и динамично общество, основано на климатична неутралност, на зелени индустрии и технологии и на устойчива цифровизация.

Инвестиране в зелено и по-добро бъдеще

Икономическите и фискалните политики трябва да се съсредоточат върху подобряването на благосъстоянието и качеството на живот на хората, както и върху поддържането на относително стабилен климат и здравословна околна среда. В разрез със строгите икономии от миналото Европа трябва да даде възможност и да насърчи инвестициите за решаване на настоящите, за предотвратяване на бъдещите проблеми и за социалното сближаване.

За България остава ключово да приеме еврото през 2025 г. и да насърчава зелените инвестиции, включително диференцираните лихвени проценти.

По-зелена промишленост в името на нашата бъдеща конкурентоспособност

Зеленият преход е предизвикателството на нашето поколение и той няма да бъде постигнат без активна индустриална политика. Позеленяването на промишлеността чрез инвестиции в Европа е огромна възможност за България, както по отношение на конкурентоспособността,

така и на неутралността по отношение на климат, включително чрез създаването на Фонд за зелен и социален преход, който ще финансира проекти за екологична инфраструктура, като например обществен транспорт, железопътен превоз на товари, свързване на енергийните мрежи и обновяването на жилищния фонд.

Екологично финансиране за реални цели

Инвестициите в нови проекти за добив на въглища, нефт и газ, в енергийни проекти, свързани с въглища, както и в компаниите, които ги разработват, трябва да бъдат лишени от регулаторна подкрепа и от публично финансиране и стимулиране.

Ще насърчим финансовите играчи да приемат стабилни планове за климатичния преход, които да подкрепят икономическия преход и да дадат възможност за постепенната му трансформация. Тяхното съдържание и изпълнение трябва да бъдат регламентирани, като се предвидят секторни политики за дейностите с най-високи емисии и методи за определяне на целите за декарбонизация. Ще се борим за включването на всички дейности на банковия сектор в Директивата за комплексна проверка на корпоративната устойчивост, така че банковият сектор да носи отговорност за въздействието на своите инвестиции върху правата на човека, околната среда и климата.

Ще поискаме преразглеждане и затягане на правилата за работа на финансовите пазари, за да бъдат предотвратени спекулации, подобни на тези, които доведоха до невиджаната криза от 2007-2010 г. за много от европейските икономики и за ЕС като цяло.

Тук е мястото да споменем за „затваряне на кранчетата“, през които изтичат огромни публични средства: тежката корупция, източването на пари чрез офшорни фирми, мръсните пари на олигарси, източване на публични средства от структурните и кохезионните фондове, залагане на огромни печалби при публично финансирани проекти, особено в инфраструктурата, субсидии за щяло и нещяло, финансирането по линия на „Евратом“, който най-сетне трябва да бъде денонсиран и др.

Стабилно и приобщаващо банкиране

Домакинствата вече не трябва да пълнят джобовете на финансови играчи, които спекулират с храни, енергия и жилища, или да понасят последиците от финансови сривове. Правото на хората на достъп до пари в брой и използването им следва да бъде защитено като въпрос на приобщаване.

Затваряне на цикъла с кръгова икономика

Произвеждаме, консумираме и изхвърляме - икономиката на нашето общество води до използване на повече ресурси, отколкото нашата планета може да понесе. Ако не предприемем нищо, за да променим това, до 2050 г. ще са ни необходими три планети, за да задоволим нуждата си от суровини. Затова ще работим за напълно възобновяема, напълно кръгова и нетоксична икономика до 2040 г. с ясни и обвързващи цели и пътища за преход към намаляване на потреблението и използването на ресурси до 2030 г.

Тъй като зеленият преход изисква все по-големи количества метали, трябва да възприемем подход на достатъчност и да дадем приоритет на развитието на капацитета за преработка и рециклиране на стратегически материали. Ще се борим с планираното изваждане от употреба, включително на софтуера, и липсата на възможност за поправка. Ще насърчаваме замяната на някои от масовите материали, които се произвеждат със силно замърсяващи технологии или са бързо изчерпаеми, с нови, щадящи здравето и природата, или с такива, които се

произвеждат от възстановяеми ресурси.

Изграждане на социална икономика и икономика на сътрудничеството

Нашата визия за икономиката е динамична и кръгова, в нея малките и средните предприятия (МСП), които са гръбнакът на европейската икономика, процъфтяват заедно с нови модели на общностна, социална и съвместна икономика.

Ще се стремим да избягваме бюрокрацията и регулирането, които са по-сложни, по-твърди или по-обременителни, отколкото е необходимо за защита на общественото благо. Силата на устойчивите обществени поръчки трябва да бъде използвана за насърчаване на високи екологични и социални стандарти и за насърчаване на колективното договаряне.

Защита на потребителите

Силната защита на потребителите е необходима, за да ги предпазва от нелоялни търговски практики при финансовите услуги, мобилните оператори и други. Продуктите, рекламирани като еднакви в различните европейски държави, трябва да бъдат с еднакво качество и състав.

IV. Здраве и социални грижи

Основни приоритети:

1. Здравето е основно човешко право, здравословната среда за живот - също. „Зелено движение“ защитава основното човешко право на чиста, здравословна и устойчива околна среда, описано в Хартата за правата на човека към ООН.
2. Всички политики трябва да се разглеждат от гледна точка на здравето. „Зелено движение“ работи за здравеопазване, а не за болнолечение. Ние работим за интегрирана здравна грижа за всички.
3. Искаме да живеем в общество, основано на грижата. Подкрепяме подхода “Единно здраве”, в който здравната грижа и здравословният начин на живот и среда вървят ръка за ръка.
4. Менталното и психичното здраве на поколенията ни е приоритет. Ще работим за преосмисляне политиката към наркотиците, опиатите и всички вещества, поставящи в риск човешкия живот.
5. Настояваме за реформа и обществен контрол в НЗОК. Анализ и реформа на ключови държавни агенции. „Зелено движение“ като част от Европейската зелена партия има всички инструменти да медира производството за нарушение в областта на обществените поръчки в сектор “Здравеопазване”, стартирано от Европейската комисия заради надценените лекарствени прерарати и “легалното” източване на бюджета на НЗОК.
6. Предлагаме нова роля на скрининга и на редовната профилактика на социално значими и онкологични заболявания. Ще настояваме да бъде осигурен достъп до лекарствени продукти и медицински изделия независимо от социалния и икономически статус на пациента и на географското разположение.
7. Ще работим за подобряване на компетенциите, финансирането и заплащането в

медицинския сектор с цел създаване на достойна среда на труд. Застъпваме се за спешно подобряване на условията за обучение на сестринския персонал и осигуряване на бърза писта за професионална реализация. Възстановяване на ролята на професионалното образование и ранен старт на обучението.

8. Наш приоритет ще е намаляване на фрагментираността на данните и информацията в здравната система посредством въвеждане на изпитани практики за електронно управление и дигитализация. Изследваме и даваме гласност на социалните и демографските фактори за завишената смъртност в България и за демографската криза.
9. Националната детска болница трябва да е под обществен контрол, защото децата нямат лоби!
10. Ще работим за бързо и реално прилагане на Националния план за борба с рака и за създаване на Национален здравен иновационен фонд.
11. Определяме по-голяма роля на дарителските и благотворителните фондове за развитието на здравеопазването и на научните изследвания в него.

Общоевропейски приоритети, които ще приложим в България

Здравето е основно човешко право, здравословната среда за живот - също

Здравето е неразривно свързано с чистата природа и средата на живот. Този принцип е утвърден в Конституцията на Република България, която постановява, че гражданите имат право на здравословна и благоприятна околна среда в съответствие с установените стандарти и нормативи.

На 1. август 2022 г. Общото събрание на Организацията на обединените нации добави ново индивидуално право към декларацията за човешките права, а именно: правото на чиста, здравословна и устойчива околна среда. **„Зелено движение“ заявява своята абсолютна и неотклонима цел да бъдем основен защитник на това човешко право с всички международни и национални управленски инструменти, с които разполагаме.** Внесохме законопроект, който предвижда създаването на наредба за ясни правила за санитарни зони около селищата и стандарти за отстояния на жилища от замърсяващи средата и увреждащи здравето производства и дейности. Приемането на такъв текст е приоритет за България, защото ще преодолее съществуващата нормативна празнота за идентифициране на рисковете за здравето от неблагоприятни въздействия върху околната среда. През последните години е установена трайна тенденция на нарастване на броя на жалби на граждани от неблагоприятни последици в резултат от индустриални и добивни дейности, осъществявани в непосредствена близост до жилищата им и до други обекти, подлежащи на здравна защита.

Достъп до здравеопазване за всички нуждаещите се и интегрирана здравна грижа

Ще подкрепим всички европейски и национални политики за създаване на Европейски здравен съюз, който да гарантира, че държавите членки осигуряват универсално здравно покритие за всички граждани в Европа. Ще настояваме за премахване на неравнопоставеността в здравеопазването и за гарантиране на достъп до лекарства и до лечение на достъпни цени, включително за социално значими, редки и онкологични заболявания по начин, който е приобщаващ за всички части на обществото, особено за най-уязвимите и сегрегирани общности. Никой в Европа не бива да се чувства принуден да се премести в друга държава поради неудовлетворени здравни нужди. Европейското

законодателство за универсално здравно покритие ще изисква от всички държави членки да осигурят това основно социално право.

Подходът “Единно здраве”

Ще работим за активното интегриране в Европейския съюз и в България на обединителен подход за здравно подпомагане чрез постигане на устойчив баланс между хуманната медицина, фармацията, управлението на здравните услуги, ветеринарната медицина и природните екосистеми. Постигането на баланс между човека, екосистемите и факторите на средата е определен от СЗО, от ЕС и от много от държавите членки като единствения системен подход, който може да подобри здравето на хората в среда на променящ се климат. Подходът разглежда здравето на хората, домашните и дивите животни, растенията и дивата природа (в т.ч. екосистемите) като взаимосвързани. Това е единственият подход, който може да ни даде шанс за успешна превенция на глобални здравни заплахи като антимикробната резистентност или нови пандемии от познати и непознати патогени - COVID-19, птичи грип и др. Отчитаме и осъзнаваме, че увеличаващата се популация на хората и активното движение увеличава контактите между хората, животните и околната среда. Отчитаме също и всички други съпътстващи фактори като промените в климата, обезлесяването и интензивното животновъдство като разрушаващи природните местообитания. Допълнително интензивното движение на хора, животни и животински продукти, глобализацията на пазарите, миграцията на хора вследствие на водените войни и промените в климата дават началото на разпространението на зооозни патогени, преминаващи директно между животни и хора. По данни от 2021 г. на Европейския център за профилактика и контрол на заболяванията повече от 60% от новите и разрастващите се инфекциозни заболявания започват от животински преносители. В допълнение някои бактерии, вируси, паразити и гъби, отговорни за тези заболявания, развиват резистентност с все по-интензивни темпове към познатите лекарствени препарати, което представлява една от най-големите заплахи пред здравето за гражданите на ЕС, в частност на България. Подкрепяме развитието на Европейски орган за готовност и реакция при извънредни здравни ситуации (HERA), като ще се борим за по-голяма прозрачност на дейността му. Трябва да се положат допълнителни усилия за развиване и приложение на приетите регламенти за разумно използване на антимикробни препарати при хора и животни, регламентите за ветеринарни медицински продукти и фуражи със съдържание на медицински продукти, стратегическо управление на фармацевтичните продукти и тяхното изхвърляне в околната среда с особено внимание върху продукти с генетично модифицирани съставки. Подкрепяме нуждата от нова фармацевтична стратегия за Европа, в която пациентът и персонализираните подходи са на първо място. Подкрепяме стратегията “От Фермата до вилницата” и нейното пълно прилагане. Не подкрепяме новите предложения за активно и свободно освобождаване в околната среда и въвеждане на пазара на комерсиални и патентовани продукти, произведени с нови геномни технологии. В контекста на гореизложеното ще настояваме за по-голяма публичност на дейностите на Европейската обсерватория за климат и здраве и по-голямо представителство на граждански и пациентски организации, включително и на страните от Източна Европа. Ще настояваме за по-бързо и ефективно прилагане на съществуващи иновации в сферата, спазвайки съответните регламенти, а така също и за насочване на повече средства за научно-изследователски дейности в сферата на глобалните заплахи за човешкото здраве и сигурността на хранителните вериги. „Зелено движение“ ще настоява за насърчаване на индустриите, осигуряващи здравословна среда на труд и здравословна околна среда, но и за тотално ограничаване в европейски и в национален мащаб на замърсяващите производства, които имат директно отношение към занижения здравен статус на работниците си, в това число стари въглищни централи, рудодобивни, химически и други предприятия, в които все още се работи с риск за здравето и живота на работниците. Ние си поставяме за цел повече никога, в нито едно производство и предприятие да няма секция, която работниците да

наричат “раково отделение”.

Зеленото семейство се бори за общество, основано на грижата за човека

Обществото се крепи на грижата. „Зелено движение" иска да изгради общество, основано на грижата, и затова разбираме социалната грижа като всеобхватен приоритет. Със застаряването на европейските общества нуждата от персонализирана здравна грижа, от иновации в палиативната медицина, от нови подходи за социален патронаж, в това число здравна грижа в дома, телемедицина и обучение на подготвени болногледачи, ще нараства особено в онези европейски страни, които бяха повлияни най-силно от глобалната пандемия от COVID 19, които имат отрицателен прираст на населението, нисък здравен статус, водещи са в класациите за сърдечно-съдови и онкологични заболявания, и имат висок емиграционен индекс. За съжаление, България отговаря на всички тези показатели. В този контекст европейската Зелена сделка е и социална сделка, и сделка за нова и иновативна здравна грижа с фокус върху страните от Източна Европа. Ще настояваме за подобряване на условията на труд на работещите в сферата на здравеопазването и на социалните грижи. Ще инвестираме във всеобхватни подходи в рамките на целия живот със специален фокус върху репродуктивното здраве, върху грижата в ранна детска възраст, върху деинституционализирани грижи за хората с увреждания и за възрастните хора. Ще работим за подобряване и ефективно прилагане на иновативни подходи за грижа по домовете и за телемедицински решения, основани на знание. Образованието и грижите в ранна детска възраст трябва да се считат за социална инвестиция във фискалната рамка на ЕС.

Менталното и психичното здраве стават политическа цел

„Зелено движение“ си поставя за цел да се постигне универсално здравно покритие, което да надхвърли границите на физическото здраве и да гарантира, че системите за обществено здравеопазване ще включват грижи и за психичното здраве без допълнителни разходи за хората. Психичното и физическото здраве трябва да бъдат равнопоставени, като обърнем специално внимание върху компетенциите на специалистите и условията, при които този специализиран тип грижа се предоставя. Необходими са приобщаващи и всеобхватни превантивни и лечебни стратегии.

Преосмисляне на европейските политики в областта на наркотиците

Политиката в областта на наркотиците трябва да се основава на доказателства, а не на предразсъдъци. Ние се застъпваме за подход на ЕС, основан на намаляването на вредите, здравето и подкрепата за хората страдащи от зависимост. Ние ще се борим за свеждане до минимум на отрицателните социални последици от употребата на наркотици. Зелено движение се обявява за масова образователна кампания при непълнолетни относно рисковете от употребата на опиати в разрешените и забранените им форми, популярни наркотици като канабис, райски газ и др., познати и нови вещества водещи до тежка зависимост и реален риск за живота, алкохол и вейп. Зелено движение ще се води единствено от поставените си цели за подобряване на психическото здраве на младото поколение и мотивацията им за живот. Ще работим за по-умерени форми и разрешаване притежанието на канабис за медицински цели от възрастни под медицински контрол.

Национални приоритети, които ще развием или подкрепим:

I. Реформа за практиките за управление и изразходване на средствата от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и осигуряване на допълнителен спешен финансов ресурс за модернизирани на научния, експертния, институционалния и инфраструктурен капацитет за предоставяне на здравна грижа в България.

През 2023 г. беше осветена една от най-нещадящите практики за изразходване на средствата на данъкоплатеца в България, в частност тези в НЗОК, изцяло в полза на частните болнични заведения за активно лечение. Изкуственото оскъпяване на важни и животоспасяващи лекарствени препарати изцяло в полза на бизнес интереси и в ущърб на здравето на пациентите е практика, която противоречи на основите на медицината. В някои от случаите тези порочни практики оскъпяват стойността на лекарствените препарати със седем пъти, ощетявайки пациентите и възпирайки голяма част от възможностите за национално съфинансиране на реформи в здравеопазването.

Мерки, които ще развием:

- Въвеждане на необходими законодателни промени в Закона за обществените поръчки, който да гарантира задължаването на частните лечебни заведения да провеждат обществени поръчки за лекарствата, платени с обществен ресурс, при гарантирано съотношение на качество и цена на прилаганите препарати.
- Активна работа с Европейската комисия и с Европейската агенция по лекарствата относно производството за нарушение в областта на обществените поръчки в сектор “Здравеопазване” и потенциалната наказателна процедура срещу България, която ще доведе до загуба на средства по Националния план за възстановяване и развитие.
- Създаване на обществен съвет към НЗОК с правомощия да осветява практиките за управление на публичните средства в касата. Общественият съвет следва да бъде съставен от лекари, пациенти, представители на пациентски организации, неправителствени организации и журналисти и да разпознае важността на детското и репродуктивното здраве и да прекрати практиките за ощетяване на пациентите и загубата на човешки животи.
- Осветяване на практиките за управление на средствата за лечение на деца, в това число и за лечение в чужбина, за трансплантациите и разкриване на частните лобита в българското здравеопазване.
- Спешно приемане на синергични мерки и реформи заедно със сектор „Енергетика“ с цел получаване на второто плащане по Националния план за възстановяване и развитие, в които да са включени серия от допълнителни мерки за подобряване на здравната грижа в България.
- Създаване на Национален здравен иновационен фонд и стимули за създаване на обществени дарителски и благотворителни фондове за научно изследователски и развойни дейности в здравеопазването, в това число на ниво лечебни заведения, в унисон с новите практики в ЕС, следвайки стриктно регулаторните рамки.
- Извеждане на експертния потенциал и потенциала за иновации в България на международно ниво.
- Постигане на спад в дела на доплатените здравни услуги от страна на пациентите вследствие на предвидените мерки за оптимизация на националните разходи за здравеопазване и постигане на нужната публичност.
- Цялостна ревизия на компетенциите и способностите за управление на предвидените средства по програма EU4Health в държавните здравни структури, в т.ч. Изпълнителна агенция “Медицински надзор”, Изпълнителна агенция по лекарствата, Национален център по обществено здраве и анализи, Национален център по заразни и паразитни

болести и Национален център по цени и реимбурсиране, а също и в звената на Министерството на здравеопазването, Министерството на земеделието и храните, Министерство на околната среда и водите и Българска агенция по безопасност на храните. Стратегическо развитие на тези звена за активно участие в протичащи и важни за България процеси на ниво Европейски съюз и адекватното въвеждане на новите регламенти за оценка на здравни технологии, на регламента за Европейско пространство за здравни данни, на регламента за медицински продукти от човешки произход, на регламентите за управление на генетично модифицирани продукти. Развиване на потенциала за въвеждане на новите практики от персонализираната и регенеративната медицина, на клетъчни, генни и имунотерапии и нови ваксини.

II. Нова роля на скрининга на социално значими и онкологични заболявания и редовна профилактика с фокус върху регионите и групите с влошен здравен статус с цел намаляване на заболяемостта, особено в по-малките общини. Подкрепа за предвидените дейности по националната здравна стратегия, но с поставяне на допълнителен фокус върху целите за климата и въглеродния отпечатък.

- Изграждане на национална програма за първична превенция на заболявания, която взема под внимание анализ на пациентските фактори за включване в скринингови и профилактични програми. Активно интегриране на *Модел на здравните убеждения* и *Модел "Способност, възможност, мотивация"* които вземат под внимание, ключови поведенчески фактори, лимити, породени от знанието, психологически и физически фактори, здравна грамотност, социални норми и стигма, емоции, навици, нагласи, възприемане на риска, усещане за запознатост с цел създаване на *изцяло ориентирани към пациента скринингови програми*. Възприетата норма *"Пациентът има задължение да осъзнава нуждата от превенция"* **вече не е приложима**.
- Провеждане на масови тематични кампании за нуждата от превенция и скрининг и популяризиране на здравословния начин на живот сред населението; Въвеждане на специализирани мерки за напомняния, фиксирани и гъвкави срещи за посещения, въвеждане на модифицирани тестове с възможност за прилагане в домашни условия, включване на персонализирани практики от телемедицината, постигане на публичност с помощта на разпознаваеми лица и създаване на обществена подкрепа; въвеждане на практики за специализиран информационен дизайн за определени групи пациенти с модификация на съдържанието и рамкиране на съобщенията. Създаване на условия за подкрепа при планиране на дейностите по превенция и здравословен начин на живот и създаване на нова роля за общопрактикуващите лекари.
- Подкрепа за провеждането на национална образователна кампания, фокусирана върху популяризирането на здравословния начин на живот, здравословната среда на живот и труд и намаляването на рисковото поведение сред младежите, в това число - здравословно хранене сред младите, на нивото на физическа активност, употребата на наркотици - леки и вещества, застрашаващи живота, алкохол, вейп устройства, тютюневи изделия, поведенчески зависимости и др. Ефективно ограничение за рекламата на хазарт извън предизборните обещания.
- Предприемане на иновативни мерки за оздравяване на факторите на заобикалящата среда: чистота на атмосферния въздух, намаляване замърсяването на почви, води, активно интегриране на нови технологии за улавяне на въглерод, Solar to X и други.
- Развитие на здравеопазване, базирано на данните и анализа. Развитие на дигиталните решения като ефективен метод за провеждане на телемедицина, на популяризиране на здравословния начин на живот и на определяне на риска от поява на социално

значими заболявания, в това число технологии, основани на машинно обучени алгоритми. Адаптиране на съществуващи европейски практики..

- Ще работим реализираните спестяване от реформата на НЗОК да бъдат инвестирани в извънболнична здравна инфраструктура в синхрон с предвидените бюджети на общинско ниво и възможностите на програми като EU4Health и НПВУ.
 - Предлагаме създаване на мобилни здравни групи и мобилни лаборатории за работа в отдалечени населени места с нисък или изключително нисък здравен и социален статус.
 - Ще дадем подкрепа за създаване и диверсификация на различни обществени дарителски, благотворителни и/или институционални фондове за реално финансиране на превенция и профилактика при различни демографски и възрастови групи.
 - Ще се застъпим за подобряване на компетенциите на медицинските специалисти от извънболничната помощ с цел подобряване на превенцията и ранна диагностика на заболяванията, в това число и достъпна система за следдипломно обучение, финансирано или съфинансирано от държавата.
 - Осигуряване на повече безплатни профилактични прегледи и изследванията за родилки, деца и възрастни, финансирани от НЗОК, в рамките на работещ профилактичен календар за лечение на социално значими и онкологични заболявания.

III. Въвеждане на практики за интегрирана здравна грижа и достъп до лекарствени продукти и медицински изделия независимо от социален и икономически статус и географско разположение.

- Спешно адресиране на социалните и демографските фактори за завишената смъртност в България и демографската криза в страната посредством въвеждане на спешни мерки за достъп до качествено, иновативно и насочени към пациента здравеопазване в синергия с подобряване на доходността на населението, достъп до ранна детска грижа и качествено образование.
- Дигитализация и интегриране на капацитета съсредоточен в отделни клиники в страната, с активно въвеждане на методи от телемедицината с цел осигуряване на здравна грижа съсредоточена върху заболяването и нуждата на пациента. Специализиран фокус върху лечението на инсулт.
- Осигуряване на възможност за бърза мобилност на клинични специалисти между отделни точки от страната и възможност за провеждане на дистанционно лечение, в това число при болничен престой и интегриране на капацитетите за дистанционна робот-асистирана хирургия.
- Подобряване на ефективността на здравната помощ и оценката на ефективността на лечението, с фокус върху резултата от лечението на пациента, обратната връзка от страна на пациента и създаване на хибридна система включваща обективни критерии с проследими индикатори, опитът на клиницистите и експертите и консенсусните препоръки за лечение основани на доказателства.
- Въвеждане на ефективен контрол и прекратяване на неправомерни практики при

разходване на публични средства при прилагането на клиничните пътеки и амбулаторния процедури.

- Подобряване на условията и компетенциите в това число на ниво държавни експерти за провеждане на специализирани медицински изпитвания основаващи се на знание и доказателства.
- В синергия с други сектори ще работим за насърчаване на индустриалните производства, които създават условия за здравословен труд и здравословна околна среда и ще работим за тотална забрана и поетапно спиране на всички замърсяващи производства, в които все още се работи с риск от трайно увреждане на здравето и под заплаха за живота на работниците.

IV. Адресиране към нуждите на специализирани части от сектор “Здравеопазване”, които функционират в недостиг в последните 20 години.

- Ще работим за промяна на условията за лечение с цел осигуряване на спокойствие и чувство за сигурност при пациента.
- Разширяване на ролята на болниците за долекуване, продължаващо лечение и рехабилитация. Създаване на нови условия за палиативна медицина и специализирано обучение на болногледачи с цел подобряване ефективността на социалния патронаж и здравната грижа по домовете. *Едно развито общество се познава по начина, по който се грижи за възрастните и за хората в социално неравностойно положение.*
- Изработване на нова здравна карта с цел планиране на адекватен брой болнични легла и медицински кадри спрямо потребностите на пациентите и европейските стандарти. Преструктуриране на болничната инфраструктура според конкретните нужди в отделните региони. „Зелено движение“ ще подкрепи мораториум върху разкриването на нови болнични капацитети преди изработването на нова здравна карта.
- Спиране на частния интерес в детското здравеопазване. Изграждане на Национална детска болница при прозрачни процедури в съответствие с международните стандарти и с участието на гражданското общество. Децата нямат лоби!
- Максимално бързо въвеждане на Националния план за борба с рака и мерките по него с необходимата широка публичност.
- Реализиране на достъп до медицинско обслужване на неосигурени майки и разширяване на обхвата на ранния скрининг за бременни с иновативни биомаркерни подходи.
- Проверка на установените практики от страна на НЗОК след закриване на Фонда за лечение на деца, улесняване и ускоряване на процедурите по обезпечаване на лечението в чужбина особено на деца в тежко здравословно състояние.
- Подобряване на предоставяната здравна грижа за психично здраве. Активна работа със социалната стигма спрямо възможностите за лечение на психически и поведенчески разстройства. Предоставяне на холистична медицинска грижа, разширяване и подобряване на качеството на предоставяната психиатрична помощ в многопрофилните болници за активно лечение. Задължително разширяване на ролята на болниците за рехабилитация и създаване на специализирани центрове за рехабилитация и възстановяване след проведено лечение на психиатрични

заболявания или поведенчески разстройства.

- Въвеждане на нови и алтернативни застрахователни пакети като част от доброволното здравно застраховане, предоставящи възможност за използване на иновативни терапии и практики за подобряване на здравния статус, в това число детоксикиращи терапии, практики от регенеративната медицина и гериатрията.
- Подобряване на компетенциите на специалистите в здравния сектор за привличане на клинични изпитвания на продукти и терапии от ново поколение, в това число методи за анализ на данни, събиране на пациентски кохорти и много други.

„Зелено движение“ изразява подкрепа за изпълнението на Националната здравна стратегия, приета през 2023 г., но само след изпълнението на предлаганите от нас допълнителни мерки за реформа в изпълнителни държавни структури в сектор “Здравеопазване”. Въпреки че предлаганите политики за инвестиции в превенция и трансформиране на здравната система в система ориентирана към потребностите на пациента и хората, прилагане на фокусирани стратегии за подобряване на майчинското и детското здраве, борбата с онкологичните заболявания, лечението на мозъчно-съдовите болести, развитието на донорството и трансплантациите, психичното здраве и психиатричната грижа, гериатричната грижа и антимикробната резистентност, **институциите към настоящия момент нямат капацитет да ги проведат ефикасно и ефективно**. Също така смятаме, че към момента те не разполагат с необходимите компетенции, за да се възползват от наличните международни практики или да изградят такива, които да бъдат разпознати в международен контекст в последствие; не разполагат с необходимите бюджети, вземайки предвид факта, че второто плащане по НПВУ е застрашено и вероятно няма да бъде осъществено. За да се осъществят тези така важни политики трябва да се създаде среда за развитие на дарителски и благотворителни фондове и да се осигури прозрачност на работата и резултатите на всички държавни институции след тяхното реформиране.

V. Подобряване на компетенциите, финансирането и заплащането в медицинския сектор с цел създаване на достойна среда на труд, в която медицинския и сестринския персонал ще може с гордост за следва Хипократовата клетва

- Повишаване на заплащането на сестринския персонал и на медицинските специалисти, както в болничните заведения за активно лечение, така и болниците за продължително лечение и рехабилитация и доболничната помощ.
 - Въвеждане на максимален праг на възнагражденията на водещите клиницисти и управителния персонал на лечебните заведения и индексирането му спрямо най-ниската заплата. Недопускане на разлики в заплащането повече от 10 пъти независимо от стажа и отговорностите, в това число и чрез потенциално въвеждане на бонусни системи.
 - Подобряване условията на труд на сестринския персонал, парамедиците, здравните асистенти и здравните мениджъри.
- Подробен анализ на ефективността на програмите за следдипломни квалификации на медицински специалисти и сестрински персонал, ролята на съсловните организации.
 - Въвеждане на задължителни критерии за качество на предоставяното знание и умения съобразено в най-новите стандарти за следдипломно медицинско обучение.

- Въвеждане на система за заплащане на следдипломни квалификации на медицински специалисти и сестрински персонал със задължителни обективни индикатори за качество на придобитите компетенции. Въвеждане на стандарти за качество в предоставяното образование.
- Подобряване на конкурентоспособността на институциите предоставящи следдипломни квалификации, както и подобряване на възможностите за международни специализации на специалистите. Създаване на условия за включване на български специалисти в екипите на международни институции предоставящи следдипломно обучение и прехвърляне на знание от ЕС към България. Подобряване на условия за специализация и следдипломна квалификация на чуждестранни специалисти в България.
- Откриване на достатъчно места за специализация в лечебни заведения и мерки за стимулиране на интереса в региони с недостиг на кадри. Създаване на условия за мобилност на кадри и обучители с цел развиване на регионите в страната, които в момента функционират в недостиг.
- Подобряване на условията за повишаване на компетенциите на общопрактикуващите лекари, медицински сестри, санитарни, специалисти образна диагностика, здравни мениджъри и асистенти и възстановяване на ролята на професионалното образование в сектор “Здравеопазване”.
- Осигуряване на бърза писта за професионална реализация за медицински сестри, санитарни и секторни специалисти.
- Зелено движение ще подкрепи промени целящи възстановяване на акредитацията на лечебните заведения за предоставяне на следдипломно обучение и създаване на специализирани центрове за професионално обучение за медицински сестри, санитарни, специалисти образна диагностика, здравни мениджъри и асистенти.

VI. Намаляване на фрагментираността на данните и информацията в здравната система посредством дигитализация.

- Зелено движение подкрепя Националната стратегия за електронно здравеопазване и дигитализация за здравната система, 2023 г., в нейната цялост и структура. Въпреки това смятаме, че в стратегията отсъстват конкретни практически мерки за нейното осъществяване, като:
 - План за действие за поетапна дигитализация на всички медицински документи на хартиен носител и добавянето им към електронното досие на пациента следвайки признати международни стандарти за организация на данните.
 - Конкретни мерки за анонимизация, псевдонимизация и стандарти за анотация и организация на данните с цел провеждане на федерирано машинно обучение *без да се застрашава сигурността на личността и личните данни на пациента.*
 - Въвеждането на стратегическа мярка за пилотни интеграции със системи в по-напреднала фаза от други страни, справяне с интеграцията на фрагментирани многоезични данни и оценка на риска от изтичане на лични данни.

- Спешно интегриране на данните от България с MyHealth@EU - системата за съвместно управление на електронни здравни данни на Европейския съюз, за да се избегне поредното отпадане на България от общите европейски практики поради несправяне с поетите ангажменти и срокове.
- Предвиждане на мерки за интеграцията на системи управлявани от изкуствен интелект, както и интегрирането на националния подход с изискванията на Европейски регламент за защита на личните данни (GDPR) и AI Act с цел осигуряване на достъпност на данните от България за последващи анализи. Последното има огромно значение и за подобряване на условията в страната ни за провеждане на клинични изпитвания за нови и иновативни терапии и продукти за модерна терапия.

V. Социално включване

Европейската Зелена сделка защитава правото на всеки човек, включително и особено на най-уязвимите, за задоволяване на основните жизнени потребности: възобновяема енергия и екологичен транспорт, адекватно жилище и питателна храна, както и достъп до качествено образование, социални и медицински грижи в общността. Данъчната политика трябва да отговаря на целите за премахване на бедността - ние защитаваме въвеждането на минимален необлагаем доход.

Възобновяема енергия за всички

Всеки трябва да има достъп до достатъчна, достъпна и възобновяема енергия като основно право. 125 милиона души в ЕС изпитват затруднения при отоплението на домовете си, като жените и възрастните хора са непропорционално засегнати. Премахването на енергийната бедност е основен приоритет за ЕС.

Подкрепяме енергийната гаранция, която да осигури на всички домакинства достатъчно количество енергия на достъпна цена. Уязвимите групи ще могат да се възползват от целева подкрепа, включително за инвестиции в енергоспестяване, за постигане на по-голяма степен на независимост от предоставяните от държавата целеви помощи само през отоплителния сезон. Никое уязвимо домакинство няма да бъде лишавано от енергия поради невъзможност да плаща.

Консумирането на собствена енергия, споделянето ѝ със съседите и присъединяването към енергийна общност трябва да се превърне във възможност, от която всички могат да се възползват. Също така ще гарантираме, че технологиите за съхранение на енергия, като батерии и достъп до мрежата, са достатъчно разпространени и достъпни за всеки.

Достъпни жилища за всички

Жилището е право, а не стока. Адекватни и комфортни жилища, които са топли през зимата и прохладни през лятото, трябва да са достъпни за всички. Всяка нощ, по улиците на ЕС спят 900 000 бездомни, а милиони хора се борят с нарастващите наеми в големите градове и с енергийната бедност, свързана с лошото качество на жилищата - все симптоми на хронично недостатъчно инвестиране в качествени, добре изолирани, достъпни и социални жилища.

Трябва да насърчаваме и увеличаваме публичните и частните инвестиции в жилища на достъпни цени, включително социалните жилища. Подкрепяме въвеждането на контрол върху наемите в

градовете и регионите, където наемите са се увеличили до степен, че са станали непосилни за хората. Както бе постигнато в няколко зелени града в ЕС, ние се застъпваме за ограничения на краткосрочните туристически наеми, за да се поддържат наемите ниски. Ще продължим да се борим за правото на младите хора да живеят напълно независимо.

Трябва да възприемем европейски подход към обществената жилищна политика, като определим жилището като основно право и защитим наемателите на имоти от експлоатация. Финансирането от ЕС на обществените жилища трябва да продължи и след изтичането на срока на действие на сегашния фонд "Устойчивост и възстановяване". Ще се борим за план "Достъпни жилища в ЕС", финансиран също със свежи средства, набрани на равнище ЕС, в подкрепа на инвестициите в цяла Европа.

Нуждаем се от програма на ЕС за обновяване на жилищата на хората с ниски доходи, които плащат най-високите сметки за енергия. Една широкомащабна програма за социално енергийно обновяване може да гарантира, че до 2040 г. всеки ще живее в здравословен дом без изкопаеми горива. 75% от сградите в Европа са енергийно неефективни и са отговорни за 36% от въглеродните емисии - това е огромна възможност за подобрене чрез саниране и модернизация.

Здравословна храна за всички

Преминаването към устойчива и щадяща климата хранителна система е наложително, за да могат хората в Европа да се наслаждават на достъпна и питателна храна, за която производителите получават подходящо възнаграждение. Много от основните рискови фактори за незаразни болести като рака, са свързани с храненето. Нашата визия е да свържем потребителите и производителите, да дадем възможност на хората да правят информиран избор и да гарантираме, че земеделските производители получават справедлива цена.

Ще утвърдим правото на храна като принцип в законодателството на ЕС, което ще доведе до специални механизми за социална сигурност на национално равнище, гарантиращи достъп до здравословна храна и подкрепящи местните вериги за доставки.

Ще подкрепим дребното и екологично земеделие с огромни инвестиции. През последните години милиони европейци се борят с нарастващите цени на храните. Никой не бива да остава без здравословна и устойчиво произведена храна, само защото тя е твърде скъпа.

Водата е човешко право

Достъпът до чиста вода трябва да бъде гарантиран като основно право. Недостигът на вода вече струва милиарди всяка година, като земеделските производители и домакинствата с ниски доходи са сред най-засегнатите.

Необходими са спешни действия, за да се защити правото на чиста и достатъчна вода за всички. Искаме да забраним приватизацията на водните ресурси. Водата трябва да се разглежда като природно богатство и да се управлява от публични организации. Използваме съществуващото законодателство на ЕС, за да защитим уязвимите запаси и да дадем приоритет на питейната вода пред другите видове употреба.

VI. Правова държава и правосъдна реформа

Предприемане на бързи действия за демокрация и върховенство на закона

Един от най-големите удари по европейската демокрация през последните години е развитието на авторитарни тенденции в сърцето на Европа. България не е изключение. Нужни са гаранции, че средствата на ЕС укрепват просперитета, демокрацията и върховенството на закона, а не отиват в джобовете на автократите и техните приятели. Контролът върху целесъобразното разпределение на финансовите средства на ЕС за приоритетни политики и върху честното им и разумно използване е основен приоритет на „Зелено движение”.

Достъпът до правосъдие трябва да е гарантиран за всички граждани на Европейския съюз особено за уязвимите групи, като например хората с ниски доходи или от маргинализирани общности. Двуйнстанционното производство при оспорване на актовете на публичните органи на всички нива следва да се гарантира като основен принцип на добрата администрация, без да се допускат изключения. Реализирането на приоритетни национални проекти да се улеснява чрез ускорено насрочване и решаване на съответните дела, а не чрез заобикалянето на някои етапи от съдебните или административни производства. По-голямата важност на едно решение изисква увеличение, а не намаление на гаранциите за неговата законосъобразност и целесъобразност.

Правосъдна и конституционна реформа

Опитът за конституционна реформа през декември 2023 г даде надежда, последвана от разочарования. „Зелено движение“ напомня, че съдебната власт страда от зависимости и конформизъм, резултат от десетилетия негативна и често напълно безпринципна кадрова селекция. Това е проблем, който няма да се реши с еднократния акт на промяната в Конституцията.

Оттук нататък предстои тежката задача за приемането на измененията в Закона за съдебната власт и в Наказателно-процесуалния кодекс, за избор на членове на ВСС и ВПС, които да са независими и безпристрастни, както и за избор на Председател на Върховния административен съд и на Главен прокурор. Смятаме, че именно реализацията на тези следващи действия ще бъде лакмусът дали декларираните намерения на политическите сили се покриват с техните целенасочени действия.

Като приветства разделянето на настоящия Висш съдебен съвет на два отделни съвета: съдийски и прокурорски, „Зелено движение“ дава своя кредит на доверие относно засилването на съдийското самоуправление, заложено в реформирания съдебен съвет. Същевременно напомняме, че само по себе си то не е панацея, и обръщаме внимание на лошите практики, които бяха проявявани до момента, включително последните избори за членове на ВСС, за които беше изнесена информация в медиите за организирано гласуване в сградата на ВАС. Факт са и наличието на зависимости, клиентелизъм и антиселекция при назначаването и кариерното развитие на съдиите, както и при избора на административни ръководители и техни заместници, поради което общественото внимание трябва да бъде насочено към начина, по който то ще се упражнява през следващите години. Изразяваме своето задоволство от изричното изключване на действащите прокурори и следователи от политическата квота на съдебния и прокурорския съвет, но смятаме, че мярката следваше да засегне и действащите съдии, и определяме липсата на изричното им изключване като грешка.

Обезпокоително е, че не е доведена до край реформата, свързана с осъществяване на разследване срещу Главния прокурор, че липсва обективен механизъм за предварителна преценка на професионалните и нравствените качества на включените съдии в списъка по чл. 112, ал. 6 от ЗСВ, измежду които се избира ad hoc прокурор за разследване на Главния прокурор, че не е гарантирана институционалната независимост на ad hoc прокурора, както и

прозрачността и отчетността на този прокурор. Трябва да се предоставят всички необходими гаранции за работата на ad hoc прокурора и неговата администрация да е изцяло независима от главния прокурор и неговата администрация .

Премахване на института „Служебно правителство”

Изминалите няколко години на политическа нестабилност показаха колко опасно за демократичния ред в Републиката може да бъде служебно правителство, действащо без работещ парламент и неносещо никаква политическа отговорност. Направените конституционни изменения бяха стъпка в добра посока и резултат от труден компромис в една много особена политическа конфигурация. Като всеки компромис, новата конституционна уредба не отиде достатъчно далеч и нейните недостатъци вече са очевидни. Затова „Зелено движение” предлага института на служебното правителство да се премахне изцяло. Обичайната практика в повечето европейски парламентарни държави е след подаване на оставка редовното правителство да продължи да изпълнява функциите си до избиране на ново такова. Правомощията на такова правителство могат да бъдат ограничени със закон (например да не предлага бюджетни закони или промени в изборните правила), а отговорността за него продължава да се носи от партията/партиите, които са го излъчили. Избраният с последните изменения на Конституцията вариант, при който служебният премиер се избира от малка група висши държавни служители, по-скоро показва неефективност и позволява статуквото да затвърди властта си. Нещо повече, настоящата ситуация позволява на политическите сили, посочили тези висши служители, да водят политика срещу образуване на редовно правителство и да поддържат състояние на постоянна политическа криза или дори да управляват скрито чрез служебното правителство, без да носят ясна политическа отговорност.

Приветстваме промените, позволяващи двойното гражданство на народните представители и министрите, като настояваме тази възможност да бъде обвързана с изискване за уседналост. Смятаме същото за правилно с оглед на своята визия за бъдещето на света, както и на факта, че в настоящия момент около два милиона наши сънародници живеят извън границите на страната. Интегрирането им в обществения живот другаде, което често включва придобиване на съответното гражданство, не трябва да затваря вратите за участието им в българската политика. В този дух „Зелено движение” ще продължава да работи за интегрирането на българите в чужбина в политическия живот, включително и чрез създаване на избирателен район „Чужбина“ и чрез възможност за дистанционно гласуване. Настояваме, че евентуалното изискване за уседналост може да бъде достатъчно условие за избор както на депутати, така и на кадри в изпълнителната власт и да бъде гаранция, че кандидатите за съответна позиция познават в достатъчна степен процесите, за които взимат решения, като минималният период на уседналост трябва да дава достатъчно гаранции за това.

Конституционно правосъдие

Приветстваме разширяването на достъпа до Конституционния съд от декември 2023 г. чрез възможността всеки съд по искане на страна по делото или по своя инициатива да го сезира (съдебна конституционна жалба). Тази промяна е малка стъпка в правилната посока. Ще продължаваме да се борим за още по-голямо разширяване на достъпа до конституционно правосъдие и ще настояваме за въвеждането на индивидуална конституционна жалба. Обичайният контрааргумент за претоварване на КС е несъстоятелен. Например пряка конституционна жалба има в Германия и това не само не пречи на Федералния конституционен съд да изпълнява своите функции, но е и една от причините той да бъде най-авторитетният национален съд в Европа и единственият, който ефективно демонстрира несъгласие със Съда на

ЕС.

Право на природа

Другият приоритет на „Зелено движение” в областта на конституционното правосъдие е въвеждането на право на природа и съответно на възможността за защитата му пред Конституционния съд. То ще е условие за подкрепа на следващите конституционни промени. При конституционната реформа от декември 2023 г. нашите предложения за по-ефективна защита на природата с конкретни текстове бяха пренебрегнати. По-адекватна защита получиха науката, образованието и културата, но ние ще работим тя да се разпростре и върху природата. Практиката на други страни показва, че въвеждането на конституционен текст за закрила на горите, реките, пасищата, влажните зони и природния ландшафт наистина води до тяхната по-добра реална защита, а оттам и до по-добра защита на правата и на здравето на хората и на бъдещите поколения. Конституционната гаранция на правото на гражданите да живеят сред чиста природа е от съществено значение за цялостното благоденствие на българското общество и като политическа сила ние ще продължим усилията си да я постигнем.

Реформа в политиката по отношение на конопеното растение

От десетилетия Република България провежда вредна и контрапродуктивна политика по отношение на конопеното растение. В резултат България е на челните места в ЕС и по света по младежка употреба на наркотични вещества и е една от държавите на най-ранна първа употреба. Същевременно проблемната употреба на наркотични вещества се третира не като медицински проблем, а като проблем на наказателната политика, отделен от проблемната употреба на алкохол. Едновременно с това администрацията в Република България отказва да разгледа всеобщото развитие в държавите - членки на ЕС, където все по-масово стана възможно медицинската употреба на продуктите от конопено растение, които показват добри резултати в третиране на някои заболявания. Допълнително страхът, пасивността и стигмата пречи на развитието на конопената индустрия у нас. В резултат, конопени растения от индустриални сортове, отглеждани с лиценз и под контрола на държавата не могат да бъдат преработвани от индустрията у нас и от тях не могат да се произвеждат продукти. Няма проблем обаче същите тези продукти да бъдат предлагани на българския пазар, ако са произведени в чужбина. Накрая, в резултат от този популистки и истеричен подход, Република България има едно безкрайно проблемно законодателство по отношението на конопа. Добър пример е нефункционалното транспониране на проблема в Закона за движението по пътищата, който създаде проблеми, както за водачите, така и за самите правораздавателни органи.

Също така от Зелено движение осъзнаваме рисковете от системната употреба на конопени растения в завишено съдържание на активни вещества, които имат определени психосоматични ефекти. Рисковете от системна употреба на канабис при младите хора са сериозни, особено в контекста на състоянието на тази група, а именно – челни места в класациите по ранна употреба на алкохол, цигари и вейп устройства, челни места при системната употреба на алкохол при лица под 11 години, недостижими нива на домашно насилие, челни места по безработица при младите хора, изключителни ниски нива на функционална грамотност, лоши нива на ментално и психическо здраве и изключително високите нива на употреба на опиониди и психотропни вещества.

“Зелено движение” предлага решение на тези проблеми, което бяга далеч от популизма и истерията и залага на ефективността на мерките, които биха довели до резултат. В същото време ние си поставяме за цел да намалим до минимум употребата на вредни за здравето субстанции, опазвайки правата на човека, неговата свобода и достойнство. Нашето решение е съобразено и с приетата Концепция за наказателна политика 2020 - 2025г.

“Зелено движение” предлага реорганизация на престъпленията и наказанията по чл. 343б от НК свързани с отпадане на предвидения минимум на наказанието и със създаването на възможност за налагане на наказанието “Пробация”. Както е посочено в концепцията за наказателната политика, разбирането, че пробацията е твърде леко наказание, е погрешно. Адекватно изпълняваната пробация, включваща разнообразни по своето естество мерки (общественополезен труд, срещи с пробационен служител, обучителни курсове, програми за въздействие), ангажира огромна част от времето на деца. Допълнително предлагаме, наказателната отговорност - като най-скъпа и висша форма на държавна репресия - да бъде ограничена само до водачите представляващи истинска опасност на пътя, а именно управляващите под въздействието на алкохол и други наркотични вещества или при други тежки престъпления извършени под влиянието на гореописаните вещества

“Зелено движение” предлага и реорганизация на престъпленията и наказанията по чл. 354а и 354в от НК като бъде предвидена декриминализация на държането за лична употреба на коноп и продукти от коноп до определени размери, както и отглеждането на до две растения за лична употреба. Ще търсим съвременните европейски практики като задаваме обективно параметри подлежащи на измерване, на чиято база ще налагаме последващите изменения в наказателната политика.

“Зелено движение” предлага създаване на регулация за медицинската употреба на конопа и конопените продукти. Тя ще бъде базирана политиката на водещите европейски държави и едновременно с това базирана на местна реалност.

Не на последно място, следва да се приемат измененията в Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите, които да разрешат и регулират преработването на отглежданите индустриални сортове конопени растения. В това отношение ще продължим политиката провеждана от нашите представители политика в предходното 49-то Народно събрание.

Зелено движение се ангажира да помогне и проведе кампания за осъзнаване на рисковете от употребата на упойващи вещества и лекарствени препарати, в това число тютюн, алкохол и коноп и рисковете от вейп устройствата сред подрастващите и възрастните с цел да намали употребата на тези вещества и произтичащите от тях усложнения.

VII. Човешки права, демокрация и свобода на словото

Партия „Зелено движение” е пълноправен член на Европейската Зелена партия /ЕЗП/ и споделя нейните ценности по отношение на демокрацията като политически стожер и гарант за човешките права на европейските граждани. ЕС е създаден, за да защитава мира и демокрацията, да отстоява икономическата и гражданската свобода, свободата на словото, справедливостта и човешките права. В последното десетилетие тези ценности са подложени на безпрецедентна атака от авторитарни режими, които използват множество хибридни и открито агресивни способности, за да ги подкопаят и подложат на съмнение. Войната на Русия срещу Украйна е война и срещу демократичната и ценностна система на ЕС. В тази изострена политическа ситуация българските институции трябва да продължат да работят за подобряване на демократичните процедури и да създават условия за жизнено и пълнокръвно гражданско общество, което да участва във вземането на решения на национално и европейско ниво. Подкрепяме предложението на ЕЗП за въвеждането на граждански панели, които да направят

избора на политики на ЕС по-приобщаващ, за укрепване на рамката за гражданските петиции и по-специално на Европейската гражданска инициатива, които да задължават европейските институции да реагират със законодателни предложения. На национално ниво подкрепяме инициативите на местните общности особено във връзка с гражданските права и с правото на чиста околна среда.

С много по-бързи и решителни темпове от досегашните българските институции трябва да работят върху проблемите на малцинствата: етнически, на хората с увреждания, на хората, живеещи в бедност, на уязвими групи като ЛГБТИ общността, мигрантите, психично болните, затворниците. Дискриминацията и социалното изключване на представители на тези уязвими групи продължават да са твърде често срещани в България, което е напълно неприемливо за държава член на ЕС.

Правата на децата са европейски и национален приоритет. В България все още няма приета Национална стратегия за детето след блокирането ѝ през 2019 г. от мощна дезинформационна кампания, поради което няма структурирани детски политики и визия за тяхното развитие. "Зелено движение" ще работи за подновяване на междуинституционалния и обществен дебат за спешно приемане на актуализиран вариант на стратегията.

Убедени сме, че всички деца трябва да имат равни възможности от самото начало. Тревожен е фактът, че 36,2% от децата в България – около 400 000 , са изложени на риск от бедност или социално изключване, т.е. всяко трето дете. През 2021 г. бе създаден Европейският детски гаранционен фонд, чиято цел е осигуряване на необходимите инвестиции всички деца в страните членки на ЕС да имат гарантиран достъп до висококачествени грижи, образование, здравословно хранене, подходящи жилища и здравеопазване. Ще работим за осъществяване на Националния план за изпълнение на Европейската детска гаранция, приет от Министерския съвет през 2022 г. Основни целеви групи в него са децата, изложени на риск от бедност и социално изключване:

- бездомните деца или децата, живеещи в изключително лоши жилищни условия,
- децата с увреждания,
- децата с проблеми с психичното здраве,
- децата с мигрантски произход,
- децата с малцинствен расов или етнически произход (особено роми),
- децата, които се намират в алтернативна (особено институционална) грижа
- децата в несигурна семейна среда.

Междусекторните политики на трите основни министерства, отговарящи за осъществяването на гаранцията: Министерството на труда и социалната политика, Министерството на образованието и науката и Министерството на здравеопазването, трябва да бъдат добре разработени , както и да се създадат механизми за обмен на информация и сътрудничество между общините, доставчиците на социални услуги и НПО-тата, работещи с децата в нужда и техните семейства. Намалването на детската бедност и повишаването на благосъстоянието на децата в България са невъзможни без общи мерки за намаляване на бедността и подкрепа на семействата. Трябва да бъдат анализирани резултатите от изпълнението на пилотния проект по Европейската гаранция за детето в сътрудничество с Уницеф, осъществен в три области – Бургас, Сливен, Стара Загора, и обхванал 13

000 деца и 5 000 родители, и на базата на анализа да бъдат оптимизирани действията на институциите за цялостното осъществяване на националния план до 2030 г.

Ще настояваме за спешно преминаване през всички законови процедури, необходими за построяване и оборудване на Национална детска болница като основен ангажимент на държавата за качествено детско здравеопазване.

Тъй като детското правосъдие в България все още е подвластно на остарелия закон за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните от 1958 г., ще анализираме настоящото законодателство в тази област с цел осъвременяването му и предлагането на законодателни промени.

Ще работим за намиране на устойчиви решения по продължаване на започналия през 2010 г. **процес на деинституционализация на грижата за деца** заедно с осигуряване на средства за него от държавния бюджет, а не само по европейски програми. Деинституционализацията е стратегически планирана да приключи през 2025 г. Действително е намален броят на децата в институциите с 97%, но и през 2024 г. завръщането на децата в общността не може да бъде обявено за завършено, защото не се касае само за физическото извеждане на децата от домовете, а включва и предотвратяване на нови настанявания чрез подкрепа на всяко дете и семейство в нужда, както и повишаване качеството на живот на децата – не само в материален, но и в емоционален и интелектуален план.

„Зелено движение” ще работи и за по-цялостна и качествена **защита на правата на децата бежанци и мигранти**. Непридружените непълнолетни мигранти и бежанци в България към 2023 г. са **3400**. Малък брой са непридружените, настанени в социални услуги за деца в рамките на националната система за закрила на детето у нас, като най-често това са децата на много малка възраст, за които са необходими интензивни грижи. Ще настояваме Държавната агенция за бежанците и Държавната агенция за закрила на детето да работят съвместно за настаняване в лицензирани детски центрове на непридружените деца в процедура за получаване на закрила, на непридружените или разделени деца, които са получили международна закрила, на деца със специални нужди или идентифицирани като изложени на повишен риск от трафик или други посегателства. ДАБ и МО трябва да работят за образователната интеграция на учащите деца бежанци, вкл. и на украинските деца бежанци.

Ще настояваме и ще сътрудним при изработването на Национална програма за интеграция на всички лица под временна закрила, която да включва интеграционни мерки и дейности, финансирани или достъпни за хората с предоставена международна закрила – статут на бежанец или хуманитарен статут.

„Зелено движение” ще продължи да следи работата на институциите в областта на **правата на хората с увреждания**. Правото на достъпна архитектурна среда за тези наши съграждани все още не е осъществено в национален мащаб, поради което ще настояваме да бъдат задължени всички държавни и общински институции в кратък срок да я осигурят.

В последните години темата за **правата на жените** кореспондира основно с темата за домашното насилие, което среща силен обществен отпор и принуди институциите да предприемат спешни мерки за ограничаването му и за защита на жертвите. В спешен порядък е необходимо изграждането на Национална информационна система за превенция и защита от домашно насилие

и за разкриване на допълнителни кризисни центрове в страната съгласно последните промени в Закона за защита от домашното насилие.

Още от самото си създаване партията винаги е настоявала за спазване на **правата на етническите малцинства и е осъждала категорично речта на омразата**. Смятаме, че принудителното прогонване на роми от техни жилища, които са единственият им дом, без предвидено алтернативно настаняване, е нехуманно и не решава трайно проблема с незаконните постройки, а просто премества дадено гето от едно място на друго. Осъждането на държавата ни от ЕСПЧ през 2022 г. по делото „Пакетова и други срещу България” за нарушение на забраната за етническа дискриминация чрез прогонването на десетки ромски семейства и възпрепятстването на тяхното завръщане по домовете им в пловдивското село Войводиново през зимата на 2019 г. е знак, че трябва да се търсят други хуманни и устойчиви решения и ние ще работим за намирането им. Ще инициираме експертни обсъждания по темата за подобряване на жилищната среда на ромската общност.

Противопоставяме се на териториалната и образователната сегрегация на деца най-вече от ромски произход, която представлява вид дискриминация и мултиплицира социалното изключване и бедност. Сегрегацията е огромен проблем не само за ромската общност, но и за цялата нация, защото сегрегирани училища в сегрегирани райони създават некачествено образование, безработица, маргинализация и невъзможност за социално включване. Изолираните ромски гета без канализация и техническа инфраструктура заедно с некачественото образование произвеждат бедност и социална изолация, а те водят до слаба икономика и социални конфликти. За последните 20 г. броят на сегрегирани училища вместо да намалява, се е увеличил 3 пъти, като все повече се наблюдава и т.н. вторична сегрегация. В раздела „Образование” предлагаме мерки за намаляването и постепенното заличаване на образователната сегрегация.

Ще работим за преустановяване на нечовешкото и унижително отношение към хората с психични разстройства и интелектуални затруднения, настанени в специализирани институции. За разлика от започналия успешно процес на деинституализация на децата от социалните домове, няма никакъв напредък в деинституционализацията на психиатричните заведения - извеждането на пациентите от големите домове и от психиатриите и настаняването им в резидентни социални услуги. Продължава нарушаването на правата на пациентите в тях, на медицинския стандарт, не се осигуряват нормални материални условия, дори и средства за храна. Липсата на квалифициран персонал излага на риск осъществяването на мярката по Плана за възстановяване и устойчивост за създаване на психиатрични амбулатории. Ще настояваме за преустановяване на остарялата и неадекватна медицинска грижа в специализираните психиатрични институции, базирана само на фармакотерапия, ограничаване и стигматизация, без никаква индивидуална терапия, и ще изискваме съвременно психиатрично лечение с фокус върху спецификата на индивидуалния пациент, с включване на различни методи за психологическо повлияване на болестта – арт терапии, йога, като в комплексното лечение се включват и социални грижи. В Плана за възстановяване и устойчивост има предвидени едва 30 млн. лв., които са крайно недостатъчни за ремонт на 18 психиатрични болници. Ще настояваме за отпускане на още средства от националния бюджет. Ще предложим специалността „психиатър” да влезе в списъка на защитените професии, за да може с помощта на държавни протекции по-бързо да се обучат висококвалифицирани медицински кадри в тази област, които да осъществят реформата в психиатричната грижа.

„Зелено движение” е за задължително **премахване на института на запрещението** като нецивилизована и дискриминираща мярка.

Партия „Зелено движение” от самото си създаване застава в защита на **правата на хората с различна сексуална ориентация**. Все повече различни житейски казуси налагат необходимостта от синхронизиране на българското и европейското законодателство в тази област. Ще работим за законодателно решаване на проблема с юридическата промяна на пола в актовете за гражданско състояние в съответствие с Резолюция 2048 /2015 на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа, за внасяне на промени и в Закона за българските лични документи и в Закона за гражданската регистрация, за да могат хората с различна сексуална ориентация пълноценно да упражняват гражданските си права и да имат достъп до здравни и социални услуги. Ще настояваме за приемане на законодателство срещу престъпленията от омраза и срещу словото на омраза въз основа на половата идентичност, за провеждане на образователни кампании и обучения сред правоприлагащите органи.

„Зелено движение” настоява за **зачитане правата на затворниците** съгласно Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото и унижително отношение или наказание и за продължаване на реформите в българските затвори, насочени към подобряване на материалните условия, на здравните грижи чрез увеличаване на здравни екипи, осигуряване на безплатни лекарства и психиатрични грижи. ..

Заставаме **срещу полицейското насилие и превишаване правата на полицията спрямо граждани и журналисти**. Предлагаме да се осъвремени обучението на полицаите, да се регламентира поведението им в рискови за тях и гражданите ситуации и да има ясни критерии за определяне на психологическата им пригодност. Считаме, че вътрешните проверки за полицейско насилие не са обективни и ще настояваме да се създаде звено за независима проверка, в което да бъдат включени граждански организации и независими юристи.

През 2024 г. България се изкачи до 59-о място след дълги години на дъното на международната класация по свобода на словото. Макар и да се забелязва подобрене на медийната среда, обективното журналистическо разследване нерядко е застрашено. Зачестяват делата шамари. Ще работим за синхронизиране на българското законодателство с наскоро приетия от Европейския парламент Европейски закон за свободата на медиите, който защитава журналистите и медиите от политическа и лобистка намеса и изисква осветляването на собствеността на медиите. Сега СЕМ не работи върху разкриването на действителните собственици на хибридни медии. Няма въведени работещи механизми за борба с фалшивите и хибридните новини. Няма забрана на насочването на европейски и бюджетни средства към медии, използвани за дезинформация. Ще работим в посока това да се промени.

Свободата на словото е пряко свързана с борбата с дезинформацията предвид пряката ѝ значимост за националната сигурност. Тази борба трябва да се основава на развита от ранна детска възраст медийна грамотност. След подписаният меморандум за сътрудничество между основните институции и организации, ангажирани за изпълнение на мерките за медийна грамотност, е належащо да се създадат информационни аудио и аудиовизуални материали, които по разбираем начин да представят основните аспекти на медийната грамотност. Участниците в меморандума да допринесат за разпространението на тези материали и да осигурят нужната медийна платформа за експерти и специалисти. МОН да работи съвместно с Коалицията за медийна грамотност за масово навлизане на часовете по медийна грамотност в училищата.

VIII. Качествено образование

Европейски приоритети за качествено образование за всички

Качественото държавно образование, обучение и учене през целия живот трябва да бъдат достъпни за всички хора в Европа, независимо от мястото, където живеят, от техния социален и имуществен ценз. Образованието може да подготви нашите общества така, че те да преодолеят неравенството, да постигнат напредък в екологичния преход и да бъдат в челните редици на науката и културата. Работните места в новите зелени индустрии могат да бъдат заети само ако имаме хора, обучени да ги работят.

Ние сме горещи поддръжници на програмата "Еразъм+" още от самото ѝ създаване и приветстваме въвеждането на принципа за равенство в рамките на "Еразъм", за да се гарантира, че обучаващите се, които нямат финансова възможност, ще получат достатъчно средства, за да финансират изцяло престоя си в чужбина. Програмата "Еразъм+" трябва да бъде еднакво достъпна за всички, независимо от държавата или финансовите възможности.

Европейската Зелена сделка изисква въвеждане на общ проект за зелено образование и обучение, който ще помогне за свързването на училища, университети и центрове за обучение в цяла Европа. Гражданското образование, включително образованието за борба с екстремизма, омразата и расизма, следва да бъде част от учебните програми и неформалното обучение, признати на равнище ЕС. Инвестициите в образованието са критична част от нашите предложения за финансиране на прехода и трябва да дадат на всички възможност да учат и да осигурят уменията, от които се нуждаем за бъдещето на ЕС.

Достъпът на всички групи на обществото до образование, с грижа за хората от различни културни и географски отдалечени общности, е основа за бъдеще на участващо, работещо и проспериращо общество. Както етническите малцинства, така и необлагодетелствани по социален, икономически и друг признак семейства трябва да получат целенасочена грижа за достъп до образование, квалифицирано преподаване и трайно включване в учебния процес за осигуряване на достойно бъдеще на всички граждани в България и Европа.

Трябва да осигурим политическо и гражданско участие на момичетата, жените и маргинализираните групи, както и тяхното приобщаващо и качествено образование. Трябва да насърчаваме икономическото им овластяване и равностойното им участие в обществото.

Национални приоритети за качествено образование за всички

В последните години сме свидетели на някои положителни тенденции в българското училищно образование, свързани с навлизане на повече млади кадри в професията в резултат на повишените заплати. Сериозните проблеми обаче остават - по отношение на влошаващото се качество на образованието, липсата на мотивация, отпадането от училище, сегрегацията. Голямата разлика между най-слабите и най-силните резултати на българските ученици в международното проучване PISA е резултат от липсата на равен достъп до качествено образование. От 65 страни, участващи в PISA, България е с най-голямо неравенство. Крайно наложително е да осъвременим цялостния образователен модел на всички нива, но най-видими и

належащи са промените в средното образование: необходими са нови програми, ново учебно съдържание, нови методики на преподаване, масово интегриране на технологии, за да може да се достигне качеството на образованието в отделните училища да бъде приблизително еднакво добро и да се намалят драстичните разлики между градско и селско училище, между елитна гимназия и квартално училище, между централни, периферни и сегрегирани в гетото училища. Ранното детско развитие също трябва да е приоритетно, така че всяко дете да получи необходимата грижа и да влезе подготвено в първи клас. Подкрепяме езиковата интеграция и провеждането на скрининг на ранното детско развитие. Голям проблем е отпадането от училище - ранно напусналите през 2020 г. са 12.8 % . Огромен проблем е и образователната сегрегация. За последните 20 г. броят на сегрегирани училища вместо да намалява, се е увеличил 3 пъти, като все повече се наблюдава т.н. вторична сегрегация – деца от българския етнос се отписват от родителите им и етнически смесеното училище става сегрегирано. Сегрегацията е огромен проблем не само за ромския етнос, но и за цялата нация, защото сегрегирани училища в сегрегирани райони създават некачествено образование, безработица, бедност и социална изолация.

За да подпомогнем решаването на проблемите на национално ниво, сме определили следните приоритети за действие:

- Ще инициираме широк обществен дебат за това как дефинираме и постигаме качеството в образованието. В него ще бъде потърсено, реално изказано и взето предвид мнението на различни групи в обществото - както на професионално ангажираните в сферата на образованието хора, така и на родители, неправителствени организации, представители на бизнеса, местната власт и т.н.
- На база на публичните консултации ще работим за промяна на модела на университетското педагогическо образование - въвеждане на съвременна система за подготовка на качествени учители и непрекъснатото им последващо развитие, основана на детайлно запознаване с най-успешно работещите образователни педагогически в съвременното училище (напр. демократичното образование, Валдорфската и Монтесори педагогиката и др.).
- Всеки учител, по време на подготовката му в университета, трябва да проведе стаж в "трудно" училище, заедно със стажа в базово училище, което обикновено е с ниска концентрация на уязвими групи. След завършване на университета да работи като помощник учител 1 година.
- Прекратяване на войната между учители и родители, както и между учители и университетски преподаватели за това кой повече е "развалил" децата. Активно отваряне на училищата за включване на родителите в различни аспекти на учебния процес, а не само присъствието им на родителски срещи.
- Въвеждане на стимули и допълнително заплащане за учители, които успяват да постигнат по-високо качество на преподаването (по-добри резултати на матури и олимпиади, повишаване на мотивацията, намаляване на отсъствията и др.) при прозрачни, проследими и справедливи критерии.
- Цялостна ревизия на изискванията за резултатите от обучението и учебните програми по всеки общообразователен учебен предмет с цел осезаемо включване на аспекти и понятия от екологичното образование във всички предмети във всички възрастови групи - екосистеми и екосистемни услуги, климатични промени, загуба на

биоразнообразие, замърсяване и отпадъци, загуба на почвено плодородие, кръгова икономика и др. , като се правят връзки с икономическите сектори и дейности, които имат нужда от реформа и иновации.

- Осезаемо включване на гражданското образование съгласно ангажимента на общоевропейско ниво на Европейските Зелени.
- Задължително включване на часове по медийна грамотност с цел противодействие на мощната хибридна дезинформационна кампания.
- Олекотяване на учебните програми и поставяне на фокуса върху разкриването и осъзнаването на взаимовръзките между феномените в различните области на познание.
- Засилване на контакта между децата и природата чрез посещения на защитени територии, запознаване от първа ръка с видове, нощувки сред природата и други преживелищни форми. Целта е да се даде възможност на децата от най-ранна възраст да усетят със сетивата си природата, за да могат да възприемат нейната фундаментална значимост за нашия живот.
- Проактивно ранно кариерно ориентиране за перспективни зелени професии чрез следните мерки:
 - включване на информация за тези професии на подходящите места в учебното съдържание, което засяга изграждането на умения за управление на кариерата;
 - отделяне на средства за учебни посещения в предприятия с екологични продукти и производствени процеси;
 - въвеждане на профилирана подготовка по кръгова икономика и зелено предприемачество.
- Пилотиране на държавно финансирана програма “Национален Еразъм” между училищата с цел насърчаване на споделянето на добри практики и ученето един от друг.
- Подобряване на физическата среда в училищата и оформяне на пространствата за учене по начин, който позволява повече взаимодействие между ученици от различни възрасти, повече възможности за дискусии и екипна работа, също както и креативно представяне на наученото.
- Насърчаване на осезаемото навлизане на модерни педагогически подходи в класната стая като интердисциплинарни уроци, обърната класна стая (в комбинация с дигитализацията на учебното съдържание), ученици преподават на ученици, съвместни образователни формати между няколко училища в един и същи или различни градове и др.
- Проучване и пилотно въвеждане на по-малко санкциониращи и стресиращи методи на оценяване, различни от индивидуалното писмено и устно изпитване с цифрова оценка. Трябва да се даде възможност израстването на всеки ученик да се проследи по по-цялостен начин и да се оцени напредъкът му не само спрямо унифициран за всички очакван резултат, а и спрямо собствената му изходна позиция.
- Засилване на връзките между отделните институции, които участват в работата на приетия през 2017 г. Междуинституционален механизъм по обхващане и задържане на ученици. Досега са обхванати около 50 000 деца. Но като цялостен резултат процентът на успешно реинтегрирани деца е сравнително нисък - около 10%. Важно е децата не само да се върнат в класните стаи, но и да останат в тях. Това може да се случи само

след като в училище стане интересно и полезно. Безплатното хранене и целодневната организация са важна, но недостатъчна причина.

- В Закона за предучилищното и училищното образование от 2016 г. има забрана за сегрегирани паралелки и групи, но не и забрана на цели сегрегирани училища. Към 2022 г. в България има 162 сегрегирани училища, от които 120 с почти 100 % сегрегация. Други 65 общообразователни училища и 83 професионални гимназии са в процес на вторична сегрегация или под заплаха от сегрегация. Тези факти налагат обсъждане на промяна в закона.
- Да се задължат общините чрез промени в законодателството и в административните наредби да провеждат строга и активна политика за десегрегация там, където има сегрегирани училища. Има действаща национална програма „Подкрепа на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация“, която е част от Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030). Тя трябва да обхване всички общини, в които има сегрегирани училища - в програмата има заложен средства за транспорт до несегрегирано училище, за учебни пособия и материали, за заплащане на образователни медиатори, помощник-учители и социални работници. Да се обсъди идеята общините да ограничат приема в първи клас в сегегирани училища.
- Да се инициират обучения на учителите за мултидисциплинарен подход при осъществяване на междусекторните политики за изпълнение на общите цели за образователно и социално включване. В STEM кабинетите могат да се провеждат и извънкласни занимания за деца от всички етноси и социални групи. Това е добър начин да се преодолее разликата между етнически смесените и сегрегирани училища, между елитните и кварталните. В проект на МОН е заложено да се обучат 35 000 учители за работа в STEM среда.
- Да се увеличи процентът на учителите, обучени за работа в мултикултурна среда. Към 2020 г. те са 25,8 %, и то най-вече в детските градини и в началните класове. В Националната рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество /2021-2030 г./ като крайна цел са посочени 35 %, което е недостатъчно.
- Да се инициират обучения на директорите, учителите, областната и общинската администрация, на които да се разясни защо решаването на проблема с образователната сегрегация е важно не само за ромския етнос, но и за цялата нация, като се използват и успешни примери за десегрегация от финландското, испанското, немското и др. образование. На тях да се обсъдят и начините за работа с родителите срещу антиромските стереотипи и предразсъдъци.
- Да се обсъдят възможности за оптимизация на целия модел на финансиране на висшето образование с оглед подобряване на качеството му.
- Да се предложи промяна в методиката на определяне на таксите за обучение във висшите учебни заведения, за да има синхронизация между стойността им и качеството на образователните услуги в даден университет.

IX. Транспорт и регионално развитие

Справедлива мобилност за всички

Стратегическа цел на "Зелено движение" е всички хора да могат да се придвижват лесно и достъпно с приоритет за чистия обществен и релсов транспорт, за велосипедните и споделените превози средства. Мобилността е от решаващо значение както за отделния човек, така и за икономическия просперитет на всяка общност, регион или държава.

Днес масовите транспортни системи увреждат здравето на хората, околната среда и планетата като цяло. Крайните квартали в градовете страдат най-много от замърсяването на въздуха и шумовото замърсяване, а слабо свързаните селски и крайградски общности често нямат друг избор освен автомобила, независимо колко заможни са обитателите им. Високоемисионният транспорт е порочно субсидиран, а масовият достъп до евтини полети, както и частните самолети увеличават значително въглеродните емисии.

Ще работим за въвеждане на Европейска рамка за „климатични билети“, така че във всяка част на Европа да се предлага достъпен билет за обществен транспорт, който лесно да съчетава различните видове обществен транспорт. Младежите, семействата с един родител, социално уязвимите, хората в неравностойно положение и възрастните следва да се възползват от редуцирани цени на билетите.

Европа трябва да инвестира в по-добър обществен транспорт, безопасни и устойчиви велосипедни мрежи и градско планиране, ориентирано към хората, както в градовете, така и в селските райони. Тъй като Европа постепенно се отказва от двигателите с вътрешно горене, електрическите автомобили ще бъдат част от намаляването на емисиите от транспорта, но цялостното решение е свързано в много по-голяма степен с развитието и използването на обществения транспорт. За да направи електромобилите достъпни, особено в Източна Европа следва да се създаде пазар на употребявани автомобили, мрежа от зарядни станции в крайните квартали, където има по-висока концентрация на автомобили, както и да се въведат стимули за електрификация на служебните автопаркове на бизнеса.

Ще работим за въвеждането на принципа „замърсителят плаща“, така че да знаем каква е реалната цена на замърсяващия транспорт, като облагаме коректно въздушния транспорт и горивата, когато не могат да се въведат ефективни алтернативи, щадящи климата.

Ще настояваме за намаляването на използването на полети, като въведем такса за често пътуващите с изключения за островните и отдалечените региони и ще въведем ограничения за полетите на къси разстояния, когато има други транспортни алтернативи.

Ще работим за справедлив преход за всички видове транспорт.

Ще защитим транспортните работници и пътниците чрез мерки за пътна безопасност и общоевропейско ограничение на скоростта.

Свързване на Европа в инфраструктурен съюз:

Значително увеличение на инвестициите и координацията и по-добри връзки за използване на железопътния транспорт, за да свържем Европа като част от нашия инфраструктурен съюз. Железопътната инфраструктура в много европейски региони е в окаяно състояние, а в голяма

част от Централна и Източна Европа няма никакво покритие с високоскоростни и нощни влакове. Ето защо ЕС трябва да даде приоритет на инвестициите в модернизацията и сближаването на регионите с недостатъчно обслужване от железопътен транспорт.

Ще работим за насърчаване на пътуванията на дълги разстояния с влак и за увеличаване на инвестициите в инфраструктурата за използване на нощни влакове. Ще наблегнем на създаването на европейска платформа за издаване на билети, за да улесним резервирането на трансгранични пътувания с устойчив жп транспорт.

Селските райони и слабо свързаните региони трябва да имат приоритет при инвестициите в транспорта, включително ще търсим подкрепа и инициативи за споделяне на автомобили, фериботи и железопътен товарен транспорт.

Ще работим за модернизация и активно подпомагане на вътрешния речен транспорт на ЕС и връзката му с останалите видове товарен транспорт. Ще спомогнем за развитие на нов сектор, свързан с рециклирането на големи плавателни съдове.

Национални приоритети в областта на транспорта:

Ще работим за промяна на правилата за проектиране на пътища и железопътни линии (жп) - извършване на ОВОС/ОС успоредно с изготвянето на подробни идейни и технически проекти и включване на заинтересованите страни в консултативен процес във всички етапи на проектиране с цел ускоряване на процедурите и превенция на проблемите с околната среда, появяващи се на късен етап от проектирането.

Промяна на политиката за изграждане на железопътната мрежа чрез:

- планиране на скоростни (над 200 км/ч) жп линии по всички основни коридори и ускореното им изграждане;
- Интегрирани проекти за изграждане на магистрали и скоростни жп линии по всички основни транспортни коридори с особено внимание на "тесните места", така както това се изисква съгласно регулацията за TEN-T

В градовете - ще работим за поставяне в центъра на човека, а не на личния автомобил. Право на придвижване имат всички граждани без значение дали притежават автомобил, или не. Особено внимание трябва да се обърне на транспортната свързаност на учениците, на възрастните и на хората в неравностойно положение. Ще работим за налагането на обществения градски транспорт, велосипедното и пешеходното движение.

В Северна България - ще работим за навакване на изоставането в транспортната свързаност като се стараем да превърнем закъснението в предимство чрез координирано планиране на различните видове транспортна свързаност, за което спомага и географското разположение на Черно море и р. Дунав. Освен по оста София - Варна първостепенна задача ще бъде развиване на транспортните коридори по направление Север – Юг.

Стратегически проекти:

- За района Кресненски пролом - пре-проектиране на трасето. Сега проектираното

трасе е смесица на първокласен и второкласен път, който не може да поеме бързо нарастващия магистрален трафик, който вече е 15 000 до няколко години ще е 20 000, а средно-срочно ще надмине 30 000 МПС на ден. Ускорено проектиране на интегрирано решение за магистрала и скоростно ж-п, стъпване в максимална степен на съществуващи разработки и предложения, успоредно извършване на процедурите по ОВОС/ОС и оценка на пътната безопасност и възлагане на строителството на частен инвеститор на основата на публично частно партньорство с цел ускорено изграждане на магистрала съгласно изискванията на TEN-T преди 2030 г. .

- За коридора през Стара Планина - изоставяне на проекта за тунел под Шипка. Пре-проектиране на трасето и изграждане на магистрала през Хаинбоаз, където основното направление на коридора и без неговото неосъществено отклоняване в посока Габрово.

Региони на равенство и качество на живот

Съществуват множество дисбаланси, както между държавите в Европейския съюз, така и сред отделните региони в страните. За България основен проблем е драстичната разлика между столицата и големите градове, от една страна, и останалата част на страната, от друга.

В свят на нарастващи климатични и социални предизвикателства „Зелено движение” се ангажира с програма за цялостна трансформация на регионите, която да даде приоритет на зеленото регионално развитие. Тази политика има за цел да преодолее различията в стандарта на живот в отделните региони, като осигури балансиран и устойчив растеж, който зачита както облика на местните общности, така и динамиката на конкуренцията между регионите.

I. Изравняване на жизнения стандарт за по-сигурно и спокойно бъдеще

Основен принцип на нашата политика е изравняването на жизнените стандарти между градските и селските райони, богатите и по-бедните региони. Това означава не само подобряване на инфраструктурата, но и осигуряване на достъп до качествено здравеопазване, образование и електронни услуги, създаващи усещане за свързаност. Зелено движение ще работи за подобряване на условията на живот в по-слабо развитите райони и за насърчаване на изграждането на сплотеност и свързаност. Ще работим да няма региони, забравени от държавата.

II. Балансирано регионално развитие, основано на знание и зелени иновации

„Зелено движение” се ангажира за изгради хибридна стратегия за диференциация и профилиране на регионите, но също така и за здравословна конкуренция. Ще работим за признаване и развиване на уникалните страни и характеристики на всеки регион, независимо дали става въпрос за регион с развито земеделие, или такъв с промишлен, технологичен или културен облик, като същевременно ще създадем условия регионите да се учат един от друг и да се конкурират по начин, който насърчава общия растеж.

III. Цялостно прерайониране и оптимизиране на администрации, управляващи средства на държавния или европейския бюджет.

Окрупняване на областите до няколко региона, управлявани от областен управител и от регионален парламент.

Като отчитаме неефективността на настоящите административни структури и общини, предлагаме цялостно прекрояване на общините в България и намаляването на техния брой. Това включва сливане на общини, които не достигат прага от 6000 жители. Подобна мярка ще подпомогне по-ефективното прилагане на подхода WOMP (водено от общностите местно развитие), постигане на целите на ЕС за справяне с промените в климата, ще намали административните разходи и ще насърчи по-целенасоченото и ефективно управление.

За да работи тази структура, ще се наложи привеждане на законодателството в стройна вертикална система на компетентности, права и отговорности между правителство, региони и общини. Привеждане към тази структура на всички политики в сферите на здравеопазването, образованието, местното планиране и самофинансирането, за да бъдат всички те обвързани с местната демография и качеството на живот.

Разбираме, че подобна фундаментална промяна би предизвикала сериозни полемики, поради което се ангажираме с организирането на национална дискусия с широко участие на гражданите.

IV. Ефективно използване на средствата по програмите за регионално развитие на ЕС, в това число, Interreg, I3 механизма и др. Европейският съюз предлага значителни възможности за междурегионалното сътрудничество. „Зелено движение” ще се стреми да увеличи тези възможности чрез преодоляване на административните пречки, които възпрепятстват използването на фондовете, като ще работи и за подобряване на компетенциите на местните общности за по-ефективното им използване. Това ще ускори инвестициите в трансгранични проекти и инициативи за здравословна среда и устойчиво развитие, които да са от полза на регионите.

V. Обърнатата законодателна и административна тежест

За да се преодолеят различията в разпределението на ресурсите „Зелено движение” се ангажира за по-ефективно прилагане на принципите на обвърнатата тежест, при които регионите, които са отдалечени или имат нисък Джини индекс, получават по-голяма подкрепа. „Зелено движение” ще се застъпи за приоритизиране на инвестициите в здравеопазването и образованието в тези райони с цел подобряване състоянието на общностите в неравностойно положение, като им предоставим по-добри възможности и здравословна и спокойна среда на живот.

VI. С фокус върху малцинствата и общностите в неравностойно положение

Осигуряването на повече възможности за малцинствата и бедните общности е от първостепенно значение. Нашата политика включва целеви програми и инициативи, които помагат тези групи да получат достъп до ресурси и подкрепа и да бъдат отново включени в обществото. „Зелено движение” се ангажира да работи за създаването на специализирани образователни програми, инициативи в областта на здравеопазването и възможности за реализация на пазара на труда, предназначени да повишат качеството им на живот и да ги интегрират в по-широка икономическа структура на страната. Вярваме, че интегрирането на малцинствата е в интерес на цялото общество.

Х. Градска среда

1. Градоустройство в полза на цялото общество, а не в интерес на отделни привилегирани групи.
 - a. Устойчиво развитие на градовете – намиране на здравословен баланс между териториално разширяване и уплътняване на централните зони.
 - b. Развитие на модерни технически мрежи, помагачи за справяне с климатичните промени – синьо-зелена инфраструктура - взаимосвързана мрежа от природни и изградени компоненти на ландшафта, включително водни и зелени пространства.
 - c. Осъществяване на идеята за „15-минутен град“ – достъпност на всички необходими елементи за ежедневието на пешеходно разстояние за всеки гражданин жилища, работни места, търговски зони, образователни институции, здравни заведения, места за отдих и култура да са качествено развити в целия град и да няма нужда от дълго придвижване за достигане до всеки един от тях.
2. Спиране на презастрояването в големите градове и в курортите, справяне с последствията от допуснатото вече презастрояване.
 - a. Намаляване плътността на застрояване в жилищните и в смесените зони;
 - b. Осигуряване на достатъчно терени за обществени зони и паркове;
 - c. Обективна преценка за необходимите места за паркиране и осигуряването им.;
3. Здрав и устойчив жилищен фонд, достъпно за всеки гражданин подходящо жилище, както е подробно описано в раздел „Социално включване“;
4. Удобни транспортни схеми, позволяващи бързо и евтино придвижване в градовете, с приоритет на обществения транспорт, пешеходното и велосъдвижение, както и на незамърсяващите превозни средства;
5. Зелени градове – развитие на системи от зелени площи - паркове и споделени градини, улично, фасадно и покривно озеленяване.
 - a. Опазване на съществуващите паркове от промяна на предназначението и от застрояване;
 - b. Осигуряване на терени за нови паркове и градини;
 - c. Възстановяване на изоставени и negliжирани зелени площи, връщане на естествения вид на градските реки и създаването на зелени коридори около тях;
 - d. Уличното озеленяване става основа за синьо-зелената инфраструктура и се развива като цялостна мрежа във всеки град;

- e. Създаване на нормативна база, подпомагаща развитието на зелените системи вместо затрудняване осъществяването на нови форми на озеленяване като фасадното и покривното;
 - f. Създаване на национални стандарти за изграждане и поддръжка на зелени площи;
 - g. Въвеждане на възможност за ползване на обществени зелени площи от гражданите под формата на споделени градини за градско градинарство.
6. Активни превантивни и защитни мерки против наводнения, екстремни климатични явления, топлинни острови и други бедствия, породени от неустойчиви практики в населените места.

XI. Култура и медии

КУЛТУРА

Вярваме, че културата е онази спойка, която ни свързва като общество, която съхранява нашите традиции и история и е в основата на нашите надежди и мечти. Развитието на качествена и достъпна културна среда в Европа и в България ще доведе до повишаване на качеството на живот и до формиране на благоприятна обща среда за развитие на човешкия ни потенциал. Днес България е равноправен член на европейската културна общност и отстоява своята идентичност с уважение и грижа към правата и достойнството на всички свои граждани, независимо от пол, религия, културна принадлежност, сексуална ориентация, социален и икономически статус.

Културното наследство е важен елемент за развитието на обществото. България е една от най-богатите на културни паметници държави и заедно с красивата природа представляват огромен потенциал за утвърждаването на националната ни идентичност като богатство в общността на „единната в многообразието си“ Европа, както и като ресурс за местен поминък и за развитието на туризъм.

Културното наследство обаче е и един от най-слабо реформираните сектори в българското общество. При управлението на културните паметници бяха запазени много елементи от тоталитарния режим като централизация, огромна и неефективна администрация, липса на прозрачност и до голяма степен репресивен режим спрямо участието на гражданското общество в този процес. До голяма степен в сектора липсва синхронизиране с европейското законодателство и преодоляването му е един от най-важните приоритети в политиката за опазване на културното наследство.

Липсата на прозрачност е основа за корупционни практики в културната политика, за решаване „на тъмно“ на множеството наболели проблеми. В голяма част от случаите гражданите са изправени пред окончателни решения, които не могат да променят. Казусите са много: злоупотреби с паметници на културата в градска среда, бутафорни реставрации, унищожаване на археологически обекти във връзка с инфраструктурни проекти (магистрала). Всичко това насочва гражданската енергия към отделни случаи, раздробява усилията и отнема време, през което злоупотребите се утвърждават като модел, който не може да бъде премахнат.

Зелено движение ще работи за трайна децентрализация на дейностите свързани с културното наследство. Културното наследство е един от малкото елементи в нашата държава, който покрива изцяло територията на България и важи както за добре развитите, така и за най-бедните региони. То представлява неизчерпаем потенциал за местни инициативи, образование и инвестиции. Безспорен двигател на този процес са местните читалища, които според данни на Националния статистически институт в момента са 3 321 срещу 184 музея в цялата страна. През 1961 г. в читалищата са се пазили 786 музейни сбирки. По данни на Министерството на културата през 2022 г. от тях са регистрирани само 49. След пандемията от COVID 19 и утвърждаването на „хоум офис“ алтернативата в страната ни се наблюдава обратна миграция от големия град към малките населени места. Много квалифицирани кадри се насочиха към неголеми села и запустели райони, което е шанс за възраждане на тези места. В този процес читалищата имат ключова роля. Ние ще работим за създаване на условия за привличане на млади и образовани кадри към локалните дестинации и за ангажиране на регионалните и общински музеи в този процес чрез активна регистрация на бившите музейни сбирки и активизиране дейността по опазване на културните паметници по места.

Съхраняване и развитие на българската култура

- Опазване, развитие и популяризиране на българската култура като важен национален приоритет. Защита на обществения интерес чрез ранно детско образование в областта на културата, широк достъп до изкуство чрез съхранение и представяне на българското културно наследство.
- Високи професионални стандарти и заплащане за участниците в културната дейност. Прозрачност и отчетност във всички дейности в областта на културата, финансирани от държавата.
- Развитие у децата на творчески потенциал и потребност от култура. Засилване и популяризиране на четенето с разбиране и оценка сред цялото население с фокус върху децата и младежите за развитие на функционалната грамотност и критическото мислене.
- Възпитаване на гордост от българското културно наследство като неразривна част от историята ни. Освобождаване от политическа употреба на националните герои чрез обективна научна дискусия за националната история и културното наследство на България
- Отстояване на европейските културни ценности като основа на съвременната българска идентичност и развитие на културна среда, защитаваща толерантността, правото на различие и избор в духа на Хартата на основните права на ЕС - достойнство, свобода, равенство, солидарност, гражданство, правосъдие.
- Създаване на стратегия за развитие на българската култура с 10-годишен хоризонт. Реформа и хармонизиране на нормативната база съобразно стратегията. Устойчиво увеличаване на бюджета за култура с оглед създаване на възможно най-добрите обществени ползи съобразно стратегията
- Създаване на звено към Министерство на културата, извършващо системни проучвания върху процесите и участниците в културата с цел подобряване ефикасността на текущи политики и сформирането на нови такива

- Ревизия и деполитизация на работата на Национален фонд „Култура“, Национален филмов център и други държавни организации и програми, финансиращи културни дейности у нас, с оглед обвързването им със стратегическите приоритети за развитие на културата и осигуряване на улеснен достъп до държавна подкрепа на начинаещи и по-слабо известни артисти, местни и любителски културни дейци и групи, както и артисти и колективи, популяризиращи културни дейности сред локални общности, млади хора, хора в неравностойно социално положение.

Достъп до култура за различни публики

- Възраждане на читалищата, библиотеките и музеите като уникални средища за културни, образователни и други мероприятия. Осигуряване на целеви средства за обновяването на сградния фонд и модернизация на оборудването им, както и за закупуване на нови книги. Създаване на национална програма за обновяване и модернизиране на сградния фонд на останалите културните институти.

- Равен достъп до култура на всички българи чрез подкрепа за създаването на качествени културни продукти и събития в цялата страна. Инициране на програми за финансово достъпни билети и културни продукти за ученици, студенти, пенсионери и хора в неравностойно положение.

- Системни грижи за осигуряване на улеснен достъп до културни институции и културни продукти на трудноподвижни хора, хора с нарушения в зрението и слуха, хронично болни.

- Включване на културата като неотлъчна и значима част от образователния процес и осигуряване на достъп до класически и нови културни творби със световно признание.

- Развитие на читалищната дейност като връзка между образованието и културата на съвременна България.. С цел реално приобщаване към европейското културно пространство държавата да осигури финансов и човешки ресурс и за дейности като съвременни музикални, театрални и дигитални изкуства; медийна грамотност; межкултурен обмен и опит в различна културна среда; образование за различни възрастови групи, свързано с равните права.

Опазване на културното наследство и превръщането му в неразривна част от благоприятната жизнена среда

Приоритизиране на опазването на недвижимото културно наследство като част от националната сигурност. Ревизия на Закона за културното наследство

Финансово и експертно обезпечаване на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН), на Главния инспекторат за опазване на културното наследство и останалите ресорни звена към Министерство на културата

Създаване на национална концепция за изследване и устойчиво развитие на археологическите обекти в страната с активното участие на БАН, на исторически и археологически музеи. Създаване на целеви програми за финансиране на консервацията, реставрацията и достъпа до археологическите обекти

Създаване на финансов механизъм за изкупуване на сгради със статут на архитектурни паметници и поддръжката им

Въвеждане на концепции за визуална идентичност на централните зони на областните градове и в други райони, приоритизирани от НИНКН, с цел съобразяване на новото строителство с културното наследство

Подкрепа за опазване и популяризиране на нематериалното културно наследство и българския фолклор.

Дигитализация на музейни колекции, библиотечни фондове и архиви, включително на БНТ, БНР и Българска национална филмотека, включително, но не само чрез максималното оползотворяване на заложения финансов ресурс по Плана за възстановяване и устойчивост. Спешни действия, които да направят процеса на управление на културното наследство прозрачен чрез дигитализация на: · археологическата карта на България, музейните фондове, архива на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) и на административните органи, свързани с управлението на културното наследство (Министерство на културата).

Децентрализация на процесите по опазване и социализация на културното наследство. Създаване на условия за привличане на млади и образовани кадри към локалните дестинации. Ангажиране на регионалните и общински музеи в този процес чрез активна регистрация на бившите музейни сбирки и активизиране дейността по опазване на културните паметници по места.

Създаване на ефективен механизъм за регулярна работа по културни политики от Министерството на културата в диалог с активни и разпознаваеми в обществото граждански организации и автори от различни сфери на културата и изкуството.

Ратифициране на Рамковата конвенция на Съвета на Европа за значението на културното наследство за обществото (Convention on the Value of Cultural Heritage for Society) от Народното събрание. България е една от петте страни, членки на Съвета на Европа (едновременно с Албания, Кипър, Полша и Сан Марино), която е подписала, но не е ратифицирала. Това ще представлява ясен сигнал за ориентацията на България към културната политика на Европейския съюз.

Прозрачност в управлението на културното наследство и дигитално представяне на културното наследство. Процесът трябва да включи всички големи институции на паметта (архиви, библиотеки, музеи, галерии), изследователски университети и институти и действащите национални и европейски програми и инфраструктури с цел ангажиране на интереса и улесняване на достъпа до това наследство на широката публика, особено на младите хора, както и включването му в програми за културен туризъм, инициативи на културен обмен, тематични интерактивни маршрути със забележителности и др.

Подпомагане дейността на държавните културни институти и независимия сектор

- Ефективно и прозрачно управление на публично финансираните културни институти. Гарантиране на справедливост и отчетност при избора на директори на държавни културни институти.

- Проектно финансиране на конкурентен принцип на творчески инициативи и проекти. Финансова подкрепа за стартиращи творци и предприемачи в културата.
- Преглед на нормативната рамка, анализ на досегашните резултати и реструктуриране на второстепенните разпоредители с бюджет към Министерство на културата с цел гарантиране на прозрачност, ефективност и справедливост, вкл. Национален фонд „Култура“.
- Единна дигитална платформа към Министерство на електронното управление за координиране на процесите в българската култура, включително създаването на информационна банка за събития, произведения и личности.
- Въвеждане на регистър за артисти и специалисти в областта на културата.
- Съвместна работа с висшите училища за развитие на предприемаческото мислене сред кадрите, вкл. ръководните, в музеи, читалища, библиотеки и други културни институти, с оглед добрите световни практики.
- Насърчаване на партньорствата между култура и бизнес, включително чрез преразглеждане на нормативната уредба. Подкрепа за меценатството.
- Подпомагане участието на български творци и творчески състави на международни фестивали и събития. Подкрепа за включването на български културни организации в най-важните европейски и световни културни мрежи.
- Въвеждане на стимули за привличане и задържане на професионалисти, занимаващи се с поддържащи дейности в сферата на сценичните изкуства.

МЕДИИ

Медийната свобода и плурализмът представляват фундамент на свободното и демократично общество. Те осигуряват прозрачност и отчетност на властта, предоставят пълноценна трибуна за обществено-политически дебат на всички обществени групи и помагат на гражданите да правят информиран избор.

На фона на засилени хибридни атаки срещу европейските ценности и националната ни идентичност виждаме мисията на медиите като гарант за истинност и проверка на разпространяваната информация, както и за обективна преценка на значимостта на новините, получаващи приоритет и по-голяма видимост при отразяване.

Свободни и независими медии в Европа

Концентрацията на медиите е достигнала застрашителни нива и заплашва редакционната и икономическата независимост. Защитата на журналистическите източници е възпрепятствана от широкообхватни закони за борба с тероризма и широкообхватни мерки за масово наблюдение. Исковете за клевета и неправомерните съдебни процедури се превърнаха в основни методи за запушване на устата на разследващите журналисти.

Нуждаем се от рамка на ЕС, която да предотврати концентрацията на медиите и да даде възможност на журналистите да работят свободно. Разследващата журналистика се нуждае от

специални гаранции. Свободната и независима журналистика никога не трябва да бъде въпрос на финансиране. Искаме да следим отблизо прилагането на правото на ЕС, по-специално на законите на ЕС за авторското право, търговските тайни, регламента за защита на данните и директивата за аудио-визуалните медийни услуги, за да гарантираме, че с тях не се злоупотребява. Ще работим за правилното прилагане на Закона за свободата на медиите и директивата за борба със SLAPPs (стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността).

Прозрачни и отговорни медии

- Професионализиране на управлението на обществени медии чрез премахване на фигурата на генералния директор и замяната му с изпълнителен директор и надзорен съвет с контролни функции. Създаване на програмен съвет, отговарящ за медийното съдържание.
- Създаване на медийна среда, опосредстваща пълноценен граждански контрол върху работата на държавните органи и на политическото ръководство на страната.
- Изготвяне на модел за адекватно, дългосрочно, устойчиво и предсказуемо финансиране на обществените медии БНР и БНТ. Освобождаване от политически и финансови зависимости на обществените медии.
- Гарантиране на независимостта и ефективността на СЕМ съгласно най-високите европейски стандарти.
- Намаляване на мандата на ръководствата на обществените медии до 3 години за едно и също лице.
- Гарантиране на ангажимента на обществените медии към истинността на фактите чрез въвеждане на законови санкции при разпространение на неистинни твърдения.
- Финансирането на БНР и БНТ да се изчислява с оглед програми, изпълняващи обществена мисия, и да не се предоставя бюджетна издръжка за комерсиални продукции на обществените медии. Комерсиалните продукции биха могли да се издържат от увеличение на допустимото рекламно време.
- Въвеждане на отчетност на БНР, БНТ и СЕМ чрез изслушване пред Народното събрание под формата на парламентарен контрол
- Криминализиране в Наказателния кодекс на разпространение на призови и символи на терористични режими, определени за такива с решение на Народното събрание.
- Пълна прозрачност на финансирането на печатните и онлайн медии, които се финансират с обществени средства.
- Въвеждане на законово изискване за огласяване на собствеността върху всички медии - обществени или частни, и пълна прозрачност на авторството на всички материали в тях и използваните за създаването им източници.
- Криминализиране на речта на омразата в медиите като агресивно говорене срещу цели групи на етнически, културен, расов, полов, религиозен признак и целенасочено настройване на аудиторията срещу такива групи.

- Преосмисляне на критериите за обществени поръчки за медийно разпространение с оглед целево покритие на конкретни съдържателни параметри на информационни кампании и осигуряване на независимост от политически натиск върху медиите
- Публично регламентиран достъп до състава на редакционните колегии и собствеността на всички медии, както и отговорност за главните редактори.
- Освобождаване от политически и финансови зависимости на обществените медии. Преразглеждане на правомощията, финансирането и законовите гаранции за независим и компетентен медиен регулатор, включително и въвеждане на мерки за изграждане на административния му капацитет. Привеждане на функциите на регулатора в съответствие с Европейския законодателен акт за свобода на медиите.
- Бързо и ефективно транспониране на Директивата за авторското право при отчитане на проведените консултации и намиране на ясен баланс между конкуриращи се права и защитата им в еднаква степен.
- Извеждане на медийната грамотност в приоритет за всички степени на българското образование като фундамент за развитието на пълноценно гражданско общество. Обсъждане и въвеждане на работещи механизми за борба с фалшивите и хибридните новини.
- Подкрепа за въвеждане на по-добър достъп на медийни услуги до хора с увреждания, включително пълно въвеждане на субтитри при поискване. Създаване на система за оценка на медийния плурализъм и на концентрацията на медийния пазар при разрешения за сливане и придобиване на медии.
- Създаване на условия за съществуване на напълно независими и обективни медии. Предприемане на мерки, включително законодателни, за защита на журналисти от политически, административен и икономически натиск, осъществявани включително чрез SLAPP-дела.
- Привеждане на българското законодателство в съответствие с Европейския законодателен акт за свобода на медиите.

XII. Туризъм: да предоставим съхранена, чиста и красива природа на туристите

България има изключителни природни дадености и богато културно-историческо наследство, които обуславят потенциала ѝ да развива разнообразни видове туризъм. Той е важен фактор за разнообразяване на поминъка в по-слабо развитите региони чрез създаване на заетост и социална ангажираност и чрез влиянието, което оказва върху останалите икономически сектори и върху околната среда. Устойчивото развитие на туризма включва опазването и съхраняването на материалното и нематериалното културно наследство, природните ресурси и биологичното разнообразие, както и предлагането на традиционни местни продукти в рамките на туристическите услуги.

Туризмът като отрасъл на икономиката допринася за подобряване качеството на живот, засилване на чувството за национална и локална идентичност и на интеграцията на България в глобалните и европейските процеси.

„Зелено движение” ще работи за развитието на туризъм, който се основава на:

1. насърчаване на местните предприемачи и производители на чиста храна;
2. запазена дива природа и разнообразни ландшафти като основни ресурси за привличане на посетители и на развитие на дестинациите.

Ние си поставяме следните цели в областта на туризма:

- Да се разработи изцяло нова стратегия за устойчиво развитие на сектора, като се съблюдават съвременните тенденции в туристическото търсене и предлагане, природните и антропогенните ресурси и капацитета им на експлоатация с цел тяхното опазване;
- Устойчиво развитие на туризма, фокусирано върху преживяванията, и създаване на комплексен туристически продукт въз основа на местните природни и културни дадености, включително разпознаваемите ландшафти и защитени територии на България, спортни и приключенски дестинации и такива, свързани с типични и природосъобразни местни производства (розарство, риболов, лозарство) и минералните води;
- Да се развият балансирано всички видове летен, зимен, планински, здравен, ски, културен, религиозен, кулинарен, винен, приключенски, селски и екотуризъм съобразно наличните природни и антропогенни туристически ресурси, капацитета и спецификата на територията;
- Да се съсредоточи предлагането и маркетингането на дестинациите в комплексни преживявания, следвайки европейските и световните тенденции в туристическото търсене, потребностите и нагласите на туристите;
- Да се подпомага развитието на спортен, конгресен и събитиен туризъм и по този начин да се осигури допълнителна заетост и икономическа рентабилност на съществуващата материална база;
- Да се постави фокус върху кадровата обезпеченост и квалификацията на заетите в сектора съобразно съвременните световни и европейски практики с оглед гарантиране качеството на предоставяните услуги и продукти.

„Зелено движение” ще работи за:

- Създаване на национална програма за устойчив и отговорен туризъм, която да включва мерки за: опазване на природните ресурси и повишаване на ангажираността на туристическите предприятия и посетителите за опазването на околната среда;
 - опазване на защитените територии и зони, защитените природни местообитания и видове, свеждане до минимум на щетите върху дивата природа и възстановяването от вече нанесени щети;

- завишен контрол над употребата на уязвими ресурси в развитието и експлоатацията на туристически съоръжения и услуги; контрол върху презастрояването и урбанизирането на територии с висока консервационна стойност; контрол над замърсяването на въздуха, водата, почвата и произвеждането на отпадъци от туристическите предприятия и от посетителите;
- проекти за експониране и включване в туристическите ресурси на културно-историческото наследство и на автентичните културни ценности и традиции;
- насърчаване устойчивото развитие на специализираните видове туризъм, в т. ч. велосипедния, еко-, агро-, кулинарния, винения и фестивалния туризъм, както и подобряване на туристическата инфраструктура и достъпността на обектите;
- цялостна дигитализация и цифровизация на туристическите обекти и маршрути и предоставяне на високоскоростен интернет;
- подобряване на жизнената среда на местните общности в по-слабо развитите райони и дестинации, насърчаване на диалога между различните заинтересовани страни, подобряване работата на консултативните съвети по туризъм и насърчаване на публично-частните партньорства;
- въвличане и овластяване на местните общности в планирането и вземането на решения за управлението и бъдещото развитие на туризма в техния регион в диалог с другите заинтересовани страни;
- насочване на европейски фондове към микро и малките предприятия в туризма – в къщи за гости, семейни хотели, апартаменти и стаи за гости в града, отдавани краткосрочно, и др.;
- разработване на актуални образователни програми и курсове съвместно с академичните институции, които да подготвят частни предприемачи за микро- и малките предприятия в туризма;
- увеличаване на броя и качеството на работните места сред местната общност, създадени и поддържани от туризма, включително насърчаване на микро- и семейното предприемачество в туризма и увеличаване на нивото на възнаграждение.
- Преосмисляне на целите и задачите на Министерството на туризма с цел по-ефективно подпомагане на сектора, като то:
 - координира усилията на всички заинтересовани страни – министерства, агенции, местна власт, частен сектор;
 - създава възможности за участие в проекти на публично-частни партньорства;
 - осъществява междуведомствена координация по въпросите на туризма, включително с цел природосъобразно развитие на основни конфликтни

- дестинации (Банско, Витоша, Мальовица, Черноморието) в интерес на обществото при превенция на монопола и с цел опазване на природата;
- привлича чуждестранни инвестиции.

Приоритетни действия:

- Облекчаване на режима за сезонно наемане на чужденци от трети страни (Украйна, Северна Македония, Узбекистан и т.н.);
- Ефективна реклама и маркетинг на България като целогодишна дестинация за устойчив туризъм,;
- Пропорционално разпределение на финансовите средства за реклама на регионален принцип;
- Създаване на разпознаваем бранд на България и туристическите райони;
- Фокус върху специализираните видове туризъм и устойчиво развитие на туристическите райони вместо върху масовия туризъм и чартърните програми.
- Упражняване на контрол върху презастрояването и урбанизирането на курортите и туристическите селища;
- Създаване на апликация, която да осигури информационна сигурност на туристите в различните дестинации и туристическите райони;
- Защита и приемане на разработените в 49-о Народно събрание от Зелено движение законови промени в Закона за туризма с цел: създаване на дефиниция за туристически маршрут; създаване на възможност за вписване на новосъздадените и съществуващи туристически маршрути в Националния туристически регистър; създаване на законово основание за издаване на наредба от Министъра на туризма, чрез която се определят изискванията за информационно обезпечение на туристическите маршрути, т.е. създават се условия за приемане на единен стандарт за маркиране и обозначаване на маршрутите за пешеходен туризъм, колоездене, катерене, парапланеризъм, виа ферата, конна езда и ски туризъм.

XIII. Националната сигурност

- Незабавна военна помощ на Украйна за защита от агресора и активна програма за замяна на изпратеното въоръжение и техника с образци от страни-съюзници у нас, усилване на многонационалните сили в България по суша и въздух, засилено сътрудничество в Черно море;
- Балансирано развитие на Въоръжените сили, готови да гарантират териториалната цялост и суверенитета на Република България, при необходимост в съюзен формат, да подкрепят международния мир и сигурност и да допринасят за защитата на националната сигурност в мирно време с фокус всеобхватна и финансово подкрепена от инвестиционен / иновационен фонд програма за превъоръжаване и трансформация на отбранителната индустрия;
- Утвърждаване на България – сигурен и предвидим член на ЕС и НАТО, с ясно изразени евроатлантически позиции, отчитащи националните приоритети и съюзническите цели. По-силни ЕС, НАТО и наши съюзници означава по-сигурна и просперираща България, а това изисква принос от България – повече българи в структурите на НАТО, в структурата

на силите на НАТО;

- Изпълнение на ангажиментите, произтичащи от срещите на върха на НАТО и процесите на съюзно отбранително планиране, с фокус върху предната отбрана и сигурността на източния фланг на Алианса, Черноморския регион и Западните Балкани;
- Ускорено изграждане на бойната група на НАТО на българска територия и осигуряване на ефективна поддръжка от България като страна-домакин с план за прерастване от батальонна в бригадна още през 2024 и развитие на други многонационални сили на наша територия;
- Надграждане на способностите за противодействие на хибридни заплахи срещу националната сигурност, включително киберсигурност и дезинформация. Създаване на национален механизъм за ефективна стратегическа комуникация. Гарантиране на сигурност и устойчивост на съществуващите и новоизградени информационни системи, участие във федерирани защитени мрежи на НАТО и ЕС;
- Засилване на контраразузнавателния ни капацитет за ранно разкриване и предотвратяване на вредни влияния на чужди разузнавателни служби върху въоръжените сили;
- Създаване на доброволен резерв(тип национална гвардия), с отделен бюджет от съществуващия бюджет на отбраната и взаимодействие със системата на Гражданска защита;
- Прилагане на Европейския зелен пакт (Зелената сделка) в отбраната. Участие в европейската инициатива MILITARY GREEN.

Развитие на модерни отбранителни способности чрез превъоръжаване и иновации

- Развитие на отбранителните способности на базата на принципите на дългосрочно планиране и балансираност при изграждането на видовете въоръжени сили и родове войски при развиване на устойчива екосистема за иновации, чрез ускоряване на процеса на интеграция в НАТО и европейската отбрана;
- Увеличаване на средствата за инвестиции с цел изграждане на боеспособна и модерна армия, като общият бюджет за отбрана достигне 3 % от БВП и не по-малко от 20 % е предназначен за инвестиции и иновации;
- Използване на европейските и съюзни инициативи за инвестиции и иновации – Европейския фонд за отбрана, Иновационния фонд на НАТО и отбранителния иновационен акселератор за Северния Атлантик (DIANA);
- Максимална прозрачност във всички фази на проектирането, отговорно и ефективно изразходване на средствата и максимално участие на българската индустрия в проектите. Подпомагане на българския бизнес, особено малкия и средния, за участие в международни проекти. Активно използване на агенциите на НАТО и ЕС, създаване на аналогична организация за управление на портфолио от програми, проекти и услуги;
- Създаване и одобряване от Народното събрание на нова инвестиционна програма за превъоръжаване и модернизация на армията и нов механизъм (тип инвестиционен фонд) за финансиране на дългосрочните проекти за модернизация и придобиване на базата на утвърдените проекти за инвестиционни разходи в програмата;
- Разработване на Пътна карта за управление и разпореждане с имотите с отпаднала необходимост чрез въвеждане на ясни и прозрачни критерии за класификация. Приемане на законови промени, позволяващи целево използване на средствата от реализация на

имотите с отпаднала необходимост за изграждане на отбранителна инфраструктура;

- Постигане на по-високо равнище на оперативна съвместимост, подготовка и готовност, особено на дежурните сили и силите, предвидени за съюзни операции;
- Мерки, осигуряващи наличната бойна техника да се поддържа и модернизира по възможност от българския военно-промишлен комплекс по международни стандарти. Широко привличане на българския военно-промишлен комплекс, университети и научно-изследователски организации при осъществяването на новите проекти за инвестиционни разходи в 10-годишната програма;
- Ускорена подготовка и реализиране на проектите за изграждане на тежка механизирана бригада, в това число за придобиване и усвояване на нови бойни бронирани машини за Сухопътните войски. Ускорено усвояване на договорените многоцелеви изстребители за Военновъздушните сили и използване на съюзна помощ в преходния период. Придобиване на многоцелеви боен кораб за ВМС - клас разрушител, с възможност за съвместим противоракетен щит на НАТО;
- Ускорено проучване на опита от войната в Украйна и внедряване на нови за Българската армия средства и иновативни способности за бойни действия.
- Разширяване използването на националния научен капацитет за нуждите на отбраната и сигурността.

Хората в отбраната

- Поставяне хората в отбраната в центъра на развитието на въоръжените сили. Високо мотивирани военнослужещи чрез съвременни и атрактивни възможности и стимули за професионално развитие и подготовка при дълбока реформа на военно-образователната система по моделите в НАТО и прекъсване на зловредното руско влияние в обучението на хората в отбраната;
- Адаптиране на модела за кариерно развитие на военнослужещите с цел попълване на вакантните места въз основата на обективни и прозрачни назначения и въвеждане на съвременни модели за управление на човешките ресурси;
- Провеждане на кадровата политика, насочена към разширяване на младшия офицерски състав за сметка на висшия командно-щабен състав чрез всеобхватни мерки за развитие, включително чрез ясни и справедливи критерии за кариерно израстване, разработване на програми за развитие на таланти и разработване на програми за обучение на кадровия състав през целия период на носене на военната служба;
- Подобряване на условията на труд и социалните придобивки и повишаване на грижата за техните семейства за достигане на стандартите в поделенията на многонационалните сили в България и НАТО като цяло. Фокус върху подобряване на моделите за мобилност във Въоръжените сили;
- Осъвременяване на учебните програми във Военните университети и училища в съответствие с новите рискове, възможности, технологии, ангажименти и заплахи, както и принципите на демократичните гражданско-военни отношения и функционирането на НАТО и Европейската отбрана;
- Развитие на модерна система за военно ръководство и управление на отбраната, включително и с ефективен демократичен и граждански контрол върху въоръжените

сили, въвеждане на принципите на ефективност, ефикасност и икономичност, създаване на система за споделени услуги в сектора за сигурност;

- Засилване на гражданския патриотизъм и гражданския контрол върху въоръжените сили. Приложение на идеите и целите за „зелена отбрана“, чрез обучение на хората в отбраната и програми за тяхното прилагане.

XIV. Европейски съюз на бъдещето

Необходимата следваща стъпка: Обединена Европа, готова за разширяване

За да посрещне големите предизвикателства на нашия век - от екологичния преход до борбата с нарастващите неравенства и защитата на демокрацията, Европейският съюз трябва да реформира договорите си и да се придвижи напред към федерална Европа, способна да действа и да приема нови членове.

На конференцията за бъдещето на Европа европейските граждани дадоха ясен сигнал, че подкрепят нови договори, които да предоставят на ЕС по-големи правомощия. Те призоваха за задълбочаване на европейската демокрация с повече правомощия за Европейския парламент, прекратяване на националното вето, по-голям бюджет на ЕС и по-силни компетенции на ЕС по ключови въпроси като здравеопазването, данъците и социалната защита. Като Зелени ние подкрепяме техните предложения.

Разширяване на демокрацията в сърцето на Европа

Ние се обявяваме за федерална Европа, за пълноценна наднационална демокрация, способна да постига резултати.

Необходимостта от единодушие между европейските държави-членки по въпроси от данъчната и външната политика до борбата с дискриминацията и процедурите по член 7 за защита на демокрацията пречат на ЕС да взема решения за общото благо.

Европейският парламент трябва да има право да предлага законодателни актове и да притежава равностойни бюджетни правомощия. Съветът на Европейския съюз трябва да действа като втора камара на законодателния орган на ЕС, а не като място за нощни пазарлъци за междуправителствени споразумения. Председателят на Европейската комисия трябва да се предлага от Европейския парламент.

Настоящият бюджет на ЕС е очевидно недостатъчен за справяне с предизвикателствата, пред които е изправена Европа. Бюджетът на ЕС, подкрепен от собствени ресурси, като например европейски данъци върху изкопаемите горива и свръхбогатството, следва да бъде значително увеличен, като се разшири ролята на Европейския парламент и гражданското общество в контрола на разходите на ЕС. Компетенциите на ЕС следва да бъдат разширени, за да се гарантира, че ЕС може да постигне резултати. Тази истинска транснационална демокрация трябва да гарантира и европейско гражданство, основано на местоживееене.

За да може Европа да предприеме тази толкова необходима стъпка, е необходим демократичен мандат от страна на гражданите. Ето защо в целия ЕС трябва да се проведе приобщаващ учредителен процес, който да доведе до тези промени в договора.

След това промените в договорите следва да бъдат ратифицирани чрез общоевропейски референдум по системата на двойното мнозинство на подадените гласове: в цяла Европа и в мнозинството от държавите-членки.

Ще създадем засилено сътрудничество, в случай че шепа държави-членки се опитат да задържат напредъка. Засиленото сътрудничество ще позволи амбициозен екологичен и социален преход сега, без да се чака промяна на договора.

Да вдъхнем живот на Европа с участието на гражданите

Общественото участие и ангажираност укрепват Европейския съюз. Институциите на ЕС следва да предприемат стъпки, за да направят гласуването на изборите в ЕС по-достъпно, включително за хората с увреждания. За да се повиши демократичното участие, искаме за изборите за ЕС през 2029 г. да бъде пилотно въведено онлайн гласуване, поне за мобилните европейски граждани. Транснационалните списъци за Европейския парламент следва да бъдат въведени наред с националните списъци, като се създаде допълнителен единен общоевропейски избирателен район, в който гражданите да избират голям брой членове на ЕП.

Тъй като демокрацията не се изчерпва с изборите, Зелените ще настояват за въвеждането на граждански панели, които да направят избора на политики на ЕС по-приобщаващ. Рамката за петиции и по-специално Европейската гражданска инициатива трябва да бъдат укрепени, за да се открият повече канали за гражданите да влияят върху политиката на ЕС и да се задължат европейските институции да реагират със законодателни предложения. Трябва да се въведе рамка за референдуми в целия ЕС.

По-силни заедно: разширяване на Съюза

Много хора в европейското съседство копнеят да станат граждани на ЕС, на първо място в Украйна, която се бори за нашите ценности и европейската сигурност. Нашият Съюз се основава на ценностите на зачитане на човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, правовата държава и зачитането на правата на човека. Той носи обещанието за мир, справедливост, споделени ценности и просперитет и всеки член, стар и нов, е отговорен за спазването на тези принципи и цели.

Нов тласък за разширяване е отдавна закъснял. ЕС винаги е бил проект с геополитически последици. Тъй като ЕС е изграден върху общи правила и ценности, той допринася за намаляване на значението на границите. Ето защо разширяването на ЕС е най-добрата перспектива за траен мир и сигурност в Европа.

Всички европейски страни, които се стремят да станат част от ЕС или да се присъединят отново към него и които споделят нашите ценности, трябва да бъдат приветствани по пътя към членство в ЕС и да получат цялата необходима подкрепа, за да изпълнят критериите.

Да спазим обещанията си: път към присъединяване към Европейския съюз

Европейският съюз трябва да спази обещанията си към страните-кандидатки: Албания, Босна и Херцеговина, Молдова, Черна гора, Северна Македония, Сърбия, Украйна и Грузия. Подкрепяме усилията на Косово да се кандидатира за членство в ЕС. Ще подкрепим тези страни по пътя им към изпълнение на критериите от Копенхаген, като приоритетно трябва да бъдат разгледани отнасящите се до демокрацията и върховенството на закона.

Достъпът до единния пазар и бюджета на ЕС изисква да се изпълнят тези критерии, а напредъкът в процеса трябва да се основава на заслуги. Като Зелени ние вярваме, че ЕС трябва да работи в по-тясно сътрудничество с гражданското общество в процеса на присъединяване. Ще работим за преодоляване на принципа на единодушие в Съвета, което понастоящем възпрепятства присъединяването.

Бъдещето на Украйна е в Европейския съюз. Ще подкрепим украинските власти при провеждането на реформите, необходими за членство в ЕС. Помощта на ЕС за Украйна следва, доколкото е възможно, да даде възможност за съобразено с климатичните промени възстановяване, основано на възобновяема енергия, модерна инфраструктура и устойчива и приобщаваща икономика.

Приемането на нови членове трябва да послужи като важен стимул за вътрешни реформи, които да улеснят ефикасното и ефективно вземане на решения в ЕС. Всяка страна-кандидатка трябва да може да следва собствения си път към ЕС, независимо от напредъка на другите страни-кандидатки.

Съюз за мир, сътрудничество и права на човека

Политиката за сигурност е и ще остане в центъра на дневния ред на ЕС. Убедени сме, че ЕС се нуждае от нов начин на мислене и ясна готовност за действие.

Време е да възродим многостранността и основаната на ценности външна политика. Европейският съюз укрепна благодарение на интеграцията, споделянето и връзката, а не на отделянето или изграждането на стени. Това, което се опитахме да постигнем с европейския проект, трябва да ръководи и нашите международни отношения. Трябва да бъдем солидарни с нашите партньори и да създадем разширена мрежа от връзки и стратегически партньорства, които да работят заедно в един все по-сложен и взаимосвързан свят.

Преходът към зелена икономика винаги е бил и въпрос за сигурност. С по-голям контрол върху нашата енергийна система, ключови технологии и жизненоважни вериги за доставки ЕС може да окаже по-голямо влияние върху външната политика и върху справедливия преход в световен мащаб. Това е възможност за ЕС да се превърне в по-ефективен участник заедно с партньорите си и многостранните институции, като насърчава мира и сигурността, както и универсалните ценности, целите за устойчиво развитие, правата на човека и демокрацията по света.

Сътрудничество, основано на универсални ценности и принципи

ЕС трябва да даде приоритет на сътрудничеството и изграждането на съюзи с демократични партньори, за да защити правата на човека, универсалните ценности и международния ред,

основан на правила. Трябва да действаме заедно с нашите съюзници и съмишленици, когато това е възможно, като същевременно запазваме способността си за самостоятелни действия, когато е необходимо.

Европейският съюз трябва да работи в тясно сътрудничество с демокрациите и техните съмишленици, за да се противопостави на агресорите по света и да създаде нови връзки за многостранно сътрудничество извън Глобалния север. ЕС трябва да е готов да работи с всички страни, ангажирани с мира, правата на човека, мултилатерализма и международното право.

Мултилатерализъм и сътрудничество за глобална сигурност

Мирът и свободата се изграждат чрез основани на ценности и справедливи отношения с нашите партньори. Вярваме в международната солидарност и мултилатерализма. Организацията на обединените нации защитава общите ни глобални ценности и ние ще я защитаваме от атаки и ще се застъпваме за реформи за повишаване на прозрачността, отчетността и ефективността.

В тези трудни времена ЕС трябва активно да търси всички възможности за международно сътрудничество и да използва всички канали за сътрудничество за запазване на мира, включително в рамките на ОССЕ. Многостранната система трябва да бъде укрепена чрез справедливо представителство на страните от Глобалния юг, например в Съвета за сигурност на ООН и в международните финансови институции. Ние се застъпваме за реформа на системата на ООН, особено на Съвета за сигурност на ООН, за да се осигури справедливо и пропорционално представителство на всички световни региони и да се даде възможност на регионални организации като ЕС да станат пълноправни членове. Правото на вето в Съвета за сигурност трябва да бъде премахнато, за да се насърчи вземането на решения на международно равнище и да се отдалечим от хегемонистичната система.

Глобалната сигурност може да бъде постигната единствено чрез поддържане, насърчаване и развитие на международното право. Ще направим така, че ЕС да използва международното си влияние, за да мотивира държави като САЩ да се присъединят към Римския статут и Международния наказателен съд, за да се гарантира защитата на правата на човека в световен мащаб.

Европейският съюз трябва да отстоява международните права на човека и защитата на международното хуманитарно право. В този смисъл наша обща отговорност е да гарантираме, че нито едно военно престъпление или нарушение на правата на човека няма да остане ненаказано. Тази ангажираност е най-добрият начин за постигане на мултилатерализъм, основан на силата на международното право, а не на правото на силата.

За ЕС многостранният подход включва също така укрепване и задълбочаване на сътрудничеството с НАТО, като се спазва ясното разделение на компетенциите и не се създава прецедент. Държавите-членки сами решават за членството си в НАТО. ЕС има колективен дълг да защити сигурността си от колебанията на външни участници и да създаде условия, които да позволят на ЕС свободно да определя своите действия в бързо променящата се геополитическа среда.

Нов мирен договор за Европа

В условията на нарастващи конфликти по света, включително в съседните на Европа държави, ЕС трябва да работи с международни партньори за укрепване на мира и намаляване на риска от конфликти. Ще възприемем трансформационен подход за справяне с първопричините за конфликтите, като укрепим гражданското предотвратяване на конфликти, посредничеството и помирението, както и управлението на кризи отвъд границите на Съюза, включително изграждането и поддържането на мира и правоприлагането.

Връзката климат-сигурност е повече от въпрос за собствената стабилност на ЕС. Инициативите в областта на климата и околната среда, както и усилията за укрепване на политическото, социалното и икономическото участие на жените, са от съществено значение за изграждането на мира и осигуряването на сигурност чрез развитие. Тяхното финансиране трябва да се увеличава успоредно с увеличаването на военните разходи.

Военните интервенции винаги трябва да са крайна мярка. Те трябва да се основават на дългосрочни политически стратегии, да са в съответствие с международното право и да подлежат на одобрение и контрол от страна на съответния парламент. Подкрепяме развитието на Европейски съюз за сигурност в рамките на съществуващите структури, основани на тези принципи.

Що се отнася до конфликта в Близкия изток, ние ще настояваме ЕС да поднови политическите преговори за намиране на решение за две държави, основано на сигурни и договорени граници. Трайният мир в региона изисква резултати от преговорите, които зачитат правото на Израел и Палестина да съществуват като демократични и суверенни държави, както и правото на палестинския народ на собствен дом. Настояваме за пълна отчетност чрез независими разследвания на всички потенциални нарушения на международното право от всички страни. Призоваваме ЕС и неговите държави-членки да подкрепят работата на Международния наказателен съд и Международния съд.

Кипър все още страда от военна окупация след турското нашествие през 1974 г. Географското разделение на кипърците въз основа на етнически произход и религия нарушава европейските основни свободи и права на човека. Призоваваме за възобновяване на преговорите за решаване на Кипърския въпрос под егидата на ООН.

Европейски съюз за сигурност

Тъй като никоя страна не може да се справи сама със заплахите за сигурността, ЕС трябва да създаде Съюз за сигурност, който да се съсредоточи върху сигурността на хората и техните нужди. Този подход е от съществено значение за защитата на правата на човека, предотвратяването на конфликти и създаването и поддържането на мир.

Сигурността е свързана със силни граждански общества, глобален справедлив преход и дългосрочни превантивни стратегии, а не само с отбраната. Не само краткосрочната, но и дългосрочната перспектива е нашият хоризонт на действие, не само конвенционалните конфликти, но и хибридните заплахи са нашите цели, не само държавите, но и гражданските общества. Ние се застъпваме за силна Европейска служба за външно действие, като сила за

истинска транснационална дипломация, която може да се бори с безнаказаността и да изгражда помирение и траен мир.

В рамките на Европейския съюз настояваме за надеждна политика на солидарност и взаимопомощ в съответствие с член 42, параграф 7 от Договора за Европейския съюз. Това означава сътрудничество по отношение на отбранителните способности и създаване на синергия, например чрез насърчаване на оперативната съвместимост и координиране на системите за снабдяване, поддръжка и доставки. На нарастващата заплаха от дезинформация и намеса в суверенните демокрации трябва да се отговори с усилия в областта на киберсигурността.

Да не разчитаме повече на авторитарни режими

Не трябва да повтаряме грешките от миналото. Твърде дълго Европейският съюз и неговите членове бяха самодоволни по отношение на икономическата зависимост от авторитарни режими. Приспан от изкопаемите горива, ЕС пренебрегна нарастващия авторитаризъм на Путин, нарушенията на правата на човека и заплахата, която неговият режим представляваше за международната сигурност. Ние, Зелените, ще направим така, че Европа да не допусне отново същата грешка с други войнолюбиви режими по света.

Осъзнаваме заплахата, която Китай отправя към Тайван, и която застрашава международния мир и сигурност. Ние се застъпваме за активна, ясна и обща политика на ЕС по отношение на Китай. ЕС трябва да прилага стабилна политика в областта на правата на човека, която да започне с премахване на рисковете по нашите вериги за доставки и увеличаване на нашата самодостатъчност в свят с нарастваща климатична нестабилност и политическо напрежение, като същевременно признава, че взаимозависимостта е ключов фактор за мирна международна система и глобален справедлив преход.

Без мръсни сделки с диктатори

Остро се противопоставяме на т.нар. "миграционни сделки", като тази с Тунис, при която ЕС плаща на страните, за да не допускат мигранти. Всяко сътрудничество с трети страни в областта на миграцията се нуждае от оценка на правата на човека. Не е етично сътрудничеството за развитие с трети държави да се обвързва с "управлението на миграцията". Не можем да приемем, че бежанците и мигрантите се използват за геополитическа изгода. Трафикът на хора никога не трябва да бъде оръжие в хибридна война.

Справедлива миграционна политика в полза на всички

В историята хората винаги са се местили от едно място на друго. Миграцията е стара като историята и ние трябва да се върнем към този прагматизъм. Миграцията може да бъде от полза за всички. Тя може да помогне за справяне с недостига на работна ръка - днес основно икономическо предизвикателство. Мигрантите имат съществен принос за европейската икономика и обогатяват нашата култура, общности и ежедневие.

Създаването на законни и достъпни канали за миграция е необходимо условие за прекратяване на трафика на хора и експлоатацията. Искаме да разработим нов, всеобхватен Кодекс за

миграцията, който да предвижда възможности за издаване на визи за събиране на семейства и за работа на различни нива на квалификация. Той трябва също така да позволява на мигрантите, които вече са в ЕС, да променят статута си, например от студент в работник. Искаме да улесним работата и интеграцията на новодошлите чрез достъп до образование, езикова подкрепа и възможности за работа.

Глобален справедлив преход

Нуждаем се от глобален справедлив преход, защото нашето бъдеще е бъдещето на всички и бъдещето на всички е нашето бъдеще. Мирът, просперитетът и устойчивостта вървят ръка за ръка. Светът не може да има едно от тях, докато пренебрегва друго.

Несигурността и конфликтите се увеличават - от войни до опити за геноцид, а автократичните режими застрашават демократичните ценности и международния диалог.

Пълномащабното руско нахлуване в Украйна беше повратна точка в историята на нашия континент и на света. Тя нарушава принципите на международното право, мира и сигурността.

Ние сме твърдо солидарни с Украйна и ще продължаваме да я подкрепяме финансово и военно. Борбата на народа на Украйна за свобода, мир и присъединяване към Европейския съюз е наша борба.

Не само в Украйна. В световен мащаб мирът и сигурността са застрашени. В Близкия изток, Кавказ, Сахел и Централна Африка бушуват болезнени конфликти.

Нарастващото напрежение и свиването на пространството за демокрация и гражданско общество застрашават целостта на международната система и надеждата за по-добър свят. Зависимостта на Европа от авторитарните режими ни заслепи за тази реалност твърде дълго време.

Ускоряващата се климатична криза, природните бедствия и надпреварата за ресурси се съчетават с глобалното неравенство, което продължава да е заложено в икономическите отношения, търговските сделки и многостранните институции. Колониализмът и неговото наследство са все още с нас.

В днешния свят вярваме, че Европейският съюз трябва да бъде силен играч. ЕС е и винаги е бил проект за мир. Трябва да сме в състояние да отстояваме сигурността на ЕС, както и мира и универсалните ценности в съседните страни и в света.

Правата на човека и икономическият просперитет не могат да бъдат лукс за най-богатите в света. Глобалната справедливост, доброто управление и демократичните норми и институции помагат на една държава да процъфтява. Те са от съществено значение за един сигурен, кооперативен и мирен свят.

Ключът към това бъдеще е глобален справедлив преход, от който могат да се възползват всички страни и региони.

Нашият отговор започва с постигането на по-голяма сигурност в геополитически и икономически план, и с единно поведение на ЕС в международен план. Сигурността на ЕС зависи и от подкрепата ни за Украйна.

Ще превърнем ценностите, мира и помирието в приоритети на международните политики на ЕС, като изградим един по-стабилен свят чрез човешка сигурност, дипломация и предотвратяване на конфликти. ЕС трябва да бъде готов да работи с всички приятели на мира, правата на човека и мултилатерализма за постигането на тези цели.